

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

POLSKA MAPA
MIĘDZYNARODOWYCH
KONWENCJI
PRAW CZŁOWIEKA

Polska mapa międzynarodowych konwencji praw człowieka

Autorzy:

Karolina Miksa – Rozdział III
Maria Radziejowska – Rozdział I i II
Mirosław Wróblewski – Wstęp, Rozdział IV

Redakcja:

Mirosław Wróblewski

Konsultacja naukowa:

prof. dr hab. Mirosław Wyrzykowski

Opracowanie uwzględnia stan prawny na dzień 30 września 2013 r.

W przypadku konwencji, do których nie zostało sporządzone oficjalne tłumaczenie na język polski, tłumaczenie nazw konwencji zostało opracowane przez zespół redakcyjny.

Wydawca:

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
al. Solidarności 77, 00-090 Warszawa
www.rpo.gov.pl

© Copyright by Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
Warszawa 2013

Skład i łamanie:

Świat Zieleni
www.swiatzieleni.eu

POLSKA MAPA
MIĘDZYNARODOWYCH
KONWENCJI
PRAW CZŁOWIEKA

Warszawa, listopad 2013

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Spis treści

<i>Wstęp</i>	7
ROZDZIAŁ I	9
<i>Tabela nr 1</i>	10
<i>Konwencje Organizacji Narodów Zjednoczonych</i>	17
ROZDZIAŁ II	35
<i>Tabela nr 2</i>	36
<i>Konwencje Międzynarodowej Organizacji Pracy</i>	39
ROZDZIAŁ III	43
<i>Tabela nr 3</i>	44
<i>Konwencje Rady Europy</i>	57
ROZDZIAŁ IV	77
<i>Zalecenia Rzecznika Praw Obywatelskich:</i>	79

Wstęp

Zgodnie z art. 208 ust. 1 Konstytucji RP, tworzącym silne podstawy konstytucyjne, Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji oraz w innych aktach normatywnych. Tym samym polski ombudsman zobowiązany jest do realizacji swej misji ochrony praw człowieka na podstawie prawa uchwalonego przez polskie władze publiczne, jak i organy organizacji międzynarodowych, których członkiem jest Polska, a także konwencji międzynarodowych, których stroną jest Rzeczypospolita. Powołany przepis konstytucyjny, wskazujący, że zakresu ochrony praw człowieka i obywatela Rzecznik powinien poszukiwać w „Konstytucji i innych aktach normatywnych”, należy odczytywać jednak łącznie z innymi postanowieniami Konstytucji – art. 9 (Rzeczypospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego), art. 87 (określającym, że jednym ze źródeł powszechnie obowiązującego prawa w RP są ratyfikowane umowy międzynarodowe), art. 91 (dotyczącym pozycji umów międzynarodowych i prawa stanowionego przez organizacje międzynarodowe w polskim porządku prawnym). Dodatkowo, Rzecznik podejmuje działania na rzecz skutecznego implementowania w Polsce orzeczeń sądów międzynarodowych dotyczących praw jednostki, w tym zwłaszcza wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu⁽¹⁾ – ten wymiar zadań RPO jest słabiej poznany przez opinię publiczną.

Mając to na względzie, w swojej już 25-letniej działalności Rzecznik Praw Obywatelskich uwzględnia międzynarodowe konwencje ochrony praw człowieka jako źródło praw i wolności obywatelskich, stojąc na ich straży w Polsce. Trzeba jednak zauważyć, że zakres związania się przez Polskę konkretnymi konwencjami międzynarodowymi nie zależy bezpośrednio od ombudsmana. To, czy Polska staje się stroną danej konwencji, określającej prawa jednostki, zależy od organów władzy wykonawczej i ustawodawczej.

Po 1989 roku Polska, wychodząc z systemu komunistycznego, zdecydowała się na związanie większością prawnomiędzynarodowych instrumentów ochrony praw człowieka, aspirując w ten sposób do grona europejskich państw demokratycznych⁽²⁾. Polska wyrasta na kraj, dla którego kwestia praw człowieka staje się ważnym elementem polityki międzynarodowej. Prawa człowieka są w Polsce kwestią dziedzictwa, co wynika z tradycji „Solidarności”. Jednak, pomimo iście rewolucyjnej przemiany w ciągu kilku lat w tym obszarze, Polska do dzisiaj nadal nie podpisała bądź nie ratyfikowała wielu istotnych dla ochrony praw podstawowych konwencji lub dodatkowych protokołów do umów międzynarodowych. Widoczne braki w tym obszarze stały się przedmiotem wielu wystąpień generalnych Rzecznika Praw Obywatelskich, kierowanych przede wszystkim do Prezesa

1. *Zapewnienie efektywności orzeczeń sądów międzynarodowych w polskim porządku prawnym*, pod red. A. Wróbla, Warszawa 2011.

2. K. Sękowska-Kozłowska, R. Wieruszewski, *Zaległości ratyfikacyjne Polski w dziedzinie praw człowieka*, „Europejski Przegląd Sądowy”, marzec 2013, s. 4-13.

Rady Ministrów, jak i szefów poszczególnych resortów⁽³⁾. Pora uzupełnić te luki.

Przedmiotem niniejszej publikacji, polskiej mapy międzynarodowych konwencji praw człowieka, jest przedstawienie aktualnego stanu związania się przez Rzeczpospolitą międzynarodowymi regulacjami ochrony praw człowieka. Dotychczasowe publikacje Biura RPO, będąc cennym opracowaniem aktów prawnych, obejmowały wybór dokumentów prawa międzynarodowego dotyczących praw człowieka, nie aspirując do uwzględnienia wszystkich istotnych dla praw polskich obywateli konwencji międzynarodowych⁽⁴⁾. Mapa konwencji, nie zawierając tekstów prawnych, stawia sobie jednak za cel nie tylko „sfotografowanie” międzynarodowych zobowiązań Polski w obszarze praw człowieka. W moim przekonaniu należy bowiem wskazać także te konwencje, które dotyczą praw człowieka a nie zostały przez Polskę podpisane bądź ratyfikowane. Niniejsza publikacja powinna więc przyczynić się do podjęcia dyskusji nad polityką konwencyjną Rzeczypospolitej w zakresie zaciągania międzynarodowych zobowiązań w celu ochrony praw jednostki, debaty nad wieloletnim planem działań w tym zakresie, wreszcie wyjaśnienia przyczyn dotychczasowych zaległości, bądź wrażenia przypadkowości, jeśli chodzi o prawnomiędzynarodową ochronę praw polskich obywateli. Druga dekada XXI wieku powinna stać się czasem, w którym państwo polskie podejmie ostateczne decyzje o zakresie swoich międzynarodowych zobowiązań dotyczących praw człowieka, sytuując w przyszłości Polskę w czołówce współczesnych państw demokratycznych.

Jak powiedział w 1971 r. jeden z współtwórców Wspólnot Europejski, belgijski premier Paul-Henri Spaak, „Wizja jutra jest równie ważna jak rzeczywistość dzisiejsza i ten, kto nigdy nie marzy o przyszłości, nie dokona niczego naprawdę ważnego”⁽⁵⁾. Wydaje się zatem, że równie ważne jak przedstawienie obecnego stanu zobowiązań międzynarodowych Polski dotyczących praw podstawowych jest przedstawienie przez odpowiedzialne za to organy władzy publicznej wieloletniego planu działań dotyczącego podpisania i ratyfikowania przez Polskę tych konwencji międzynarodowych, które mają istotne znaczenie dla ochrony praw człowieka we współczesnym świecie. Konieczne jest także wyraźne kierunkowe przesądzenie, czy w praktyce konwencje dotyczące ochrony praw człowieka są podpisywane i ratyfikowane dopiero po całkowitym dostosowaniu wewnętrznego porządku prawnego i praktyki do wymogów międzynarodowych, czy też przeciwnie, ratyfikowana konwencja uznawana jest za wzorzec, który będzie służyć dostosowywaniu krajowego prawa i innym działaniom implementacyjnym w późniejszym czasie.

Niniejsza analiza Rzecznika Praw Obywatelskich może służyć jako asumpt do jednoznacznego określenia czytelnej dla obywateli i spójnej filozofii działania organów państwa w zakresie podpisywania i ratyfikowania międzynarodowych konwencji ochrony praw człowieka, ustanawiających minimalny standard zabezpieczenia praw i wolności w Polsce. Publikacja jest także częścią (zaawansowaną) informacji o prawie, którą jesteśmy winni udostępniać nieodpłatnie i powszechnie naszym obywatelom.

3. Wystąpienia te można odnaleźć w corocznych Informacjach Rzecznika Praw Obywatelskich o działalności RPO oraz stanie przestrzegania praw i wolności w Polsce.

4. *Wybór dokumentów prawa międzynarodowego dotyczących praw człowieka*, red. M. Zubik, [w:] „Księga jubileuszowa Rzecznika Praw Obywatelskich”, tom II, Warszawa 2008.

5. Cyt. za: J. Łukaszewski, *Cel: Europa. Dziewięć esejów o budowniczych jedności europejskiej*, Warszawa 2002, s. 231.

ROZDZIAŁ I

KONWENCJE ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

Warszawa, listopad 2013

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Tabela nr 1

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/ akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
1.	Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, Paris, 9 December 1948	Konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa z 9 grudnia 1948 r.	14 listopada 1950 r.		Dz.U.1950.36.325	143	
2.	International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, New York, 7 March 1966	Międzynarodowa Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej z 7 marca 1966 r.	7 marca 1966 r.	5 grudnia 1968 r.	Dz.U.1969.25.187	176	
3.	Amendment to article 8 of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, New York, 15 January 1992	Poprawka do artykułu 8 Międzynarodowej konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej z 15 stycznia 1992 r.	23 sierpnia 2002 r.			44	(1)
4.	International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, New York, 16 December 1966	Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 19 grudnia 1966 r.	2 marca 1967 r.	18 marca 1977 r.	Dz.U.1977.38.169	160	
5.	Optional Protocol to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. New York, 10 December 2008	Protokół Fakultatywny do Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 10 grudnia 2008 r.	Brak	Brak		11	(2)
6.	International Covenant on Civil and Political Rights, New York, 16 December 1966	Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 19 grudnia 1966 r.	2 marca 1967 r.	18 marca 1977 r.	Dz.U.1977.38.167	167	

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
7.	Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, New York, 16 December 1966	Protokół fakultatywny do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych z 16 grudnia 1966 r.	7 listopada 1991 r.		Dz.U.1994.23.80	115	
8.	Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, aiming at the abolition of the death penalty, New York, 15 December 1989	Drugi protokół fakultatywny do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych w sprawie zniesienia kary śmierci z 15 grudnia 1989 r.	21 marca 2000 r.	24 września 2013 r.	Dz.U.2013.1045	78(9)	
9.	Convention on the non-applicability of statutory limitations to war crimes and crimes against humanity, New York, 26 November 1968	Konwencja o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości z 26 listopada 1968 r.	16 grudnia 1968 r.	14 lutego 1969 r.	Dz.U.1970.26.208	9	
10.	International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid, New York, 30 November 1973	Międzynarodowa Konwencja o zwalczaniu i karaniu zbrodni apartheidu z 30 listopada 1973 r.	7 czerwca 1974 r.	15 marca 1976 r.	Dz.U.1976.32.186	108	
11.	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, New York, 18 December 1979	Konwencja o likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z 18 grudnia 1979 r.	29 maja 1980 r.	30 lipca 1980 r.	Dz.U.1982.10.71	187	
12.	Amendment to article 20 paragraph 1 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, New York, 22 December 1995	Poprawka do artykułu 20 ustęp 1 Konwencji o likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z 22 grudnia 1995 r.	23 grudnia 2010 r.				(4)
13.	Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, New York, 6 October 1999	Protokół dodatkowy do Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z 6 października 1999 r.	22 grudnia 2003 r.			104	

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/ akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
14.	Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, New York, 10 December 1984	Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nie-ludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania z 10 grudnia 1984 r.	13 stycznia 1986 r.	26 lipca 1989 r.	Dz.U.1989.63.378	154	
15.	Amendments to articles 17 (7) and 18 (5) of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, New York, 8 September 1992	Poprawki do artykułu 17 ust. 7 i artykułu 18 ust. 5 Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nie-ludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania z 8 września 1992 r.	23 marca 2009 r.			30	
16.	Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, New York, 18 December 2002	Protokół dodatkowy do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nie-ludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania z 18 grudnia 2002 r.	5 kwietnia 2004 r.	14 września 2004 r.	Dz.U.2007.30.192	69	
17.	International Convention against Apartheid in Sports, New York, 10 December 1985	Międzynarodowa Konwencja przeciwko apartheidowi w sporcie z 10 grudnia 1985 r.	16 maja 1986 r.	4 marca 1988 r.	Dz.U.1988.14.100	60	
18.	Convention on the Rights of the Child, New York, 20 November 1989	Konwencja o prawach dziecka z 20 listopada 1989 r.	26 stycznia 1990 r.	7 czerwca 1991 r.	Dz.U.1991.120.526	193	
19.	Amendment to article 43 (2) of the Convention on the Rights of the Child, New York, 12 December 1995	Poprawka do artykułu 43 ustęp 2 Konwencji o prawach dziecka z 12 grudnia 1995 r.	2 września 1999 r.			143	
20.	Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict, New York, 25 May 2000	Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne z 25 maja 2000 r.	13 lutego 2002 r.	7 kwietnia 2005 r.	Dz.U.2007.91.608	152	

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/ akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
21.	Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography, New York, 25 May 2000	Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii z 25 maja 2000 r.	13 lutego 2002 r.	4 lutego 2005 r.	Dz.U.2007.76.495	163	
22.	Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure, New York, 19 December 2011	Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie procedury skargowej z 19 grudnia 2011 r.	Brak	Brak		8	
23.	International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families. New York, 18 December 1990	Międzynarodowa Konwencja o ochronie praw migrujących pracowników i członków ich rodzin z 18 grudnia 1990 r.	Brak	Brak		77	
24.	Convention on the Rights of Persons with Disabilities, New York, 13 December 2006	Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych z 13 grudnia 2006 r.	30 marca 2007 r.	25 września 2012 r.	Dz.U.2012.1169	137	
25.	Optional Protocol to the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, New York, 13 December 2006	Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych z 13 grudnia 2006 r.	Brak	Brak		77	
26.	International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance, New York, 20 December 2006	Międzynarodowa Konwencja w sprawie ochrony wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem z 20 grudnia 2006 r.	25 czerwca 2013 r.	Brak		40	(5)
27.	Convention relating to the Status of Refugees, Geneva, 28 July 1951	Konwencja dotycząca statusu uchodźców z 28 lipca 1951 r.	27 września 1991 r.		Dz.U.1991.119.515	145	
28.	Convention relating to the status of Stateless Persons, New York, 28 September 1954	Konwencja o statusie bezpaństwowców z 28 września 1954 r.	Brak	Brak		79	

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/ akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
29.	Convention on the Reduction of Statelessness, New York, 30 August 1961	Konwencja o ograniczaniu bezpaństwowości z 30 sierpnia 1961 r.	Brak	Brak		54	
30.	Protocol relating to the Status of Refugees, New York, 31 January 1967	Protokół dotyczący statusu uchodźców z 31 stycznia 1967 r.	27 września 1991 a			146	
31.	Convention on the Political Rights of Women, New York, 31 March 1953	Konwencja o prawach politycznych kobiet z 31 marca 1953 r.	31 marca 1953	11 sierpnia 1954	Dz.U.1955.16.86	122	
32.	Convention on the Nationality of Married Women, New York, 20 February 1957	Konwencja o obywatelstwie kobiet zamężnych z 20 lutego 1957 r.	13 lipca 1959 a		Dz.U.1959.56.334	74	
33.	Convention on Consent to Marriage, Minimum Age for Marriage and Registration of Marriages, New York, 10 December 1962	Konwencja w sprawie zgody na zawarcie małżeństwa, najniższego wieku małżeńskiego i rejestracji małżeństw z 10 grudnia 1962 r.	17 grudnia 1962 r.		Dz.U.1965.9.53	55	
34.	United Nations Convention against Transnational Organized Crime, New York, 15 November 2000	Konwencja ONZ przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej z 15 listopada 2000 r.	12 grudnia 2000 r.	12 listopada 2001 r.	Dz.U.2005. 18.158	178	
35.	Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, New York, 15 November 2000	Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej z 15 listopada 2000 r.	4 października 2001 r.		Dz.U.2005. 18.160	157	

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/ akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
36.	Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, New York, 15 November 2000	Protokół przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej z 15 listopada 2000 r.	4 października 2001 r.		Dz.U.2005. 18.162	138	
37.	Protocol against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, Their Parts and Components and Ammunition, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, New York, 31 May 2001	Protokół przeciwko nielegalnemu wytwarzaniu i handlowi bronią palną, jej częściami i komponentami oraz amunicją z 31 maja 2001 r.	12 grudnia 2002 r.		Dz.U.05.252. 2121	104	
38.	Rome Statute of International Criminal Court, Rome, 17 July 1998	Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego z 17 lipca 1998 r.	9 kwietnia 1999 r.		Dz.U.2003. 78.708	122	
39.	Amendment to article 8 of the Rome Statute of the International Criminal Court, Kampala, 10 June 2010	Poprawka do art. 8 Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego z 10 czerwca 2010 r.	brak	brak		14	
40.	Amendments on the crime of aggression to the Rome Statute of the International Criminal Court. Kampala, 11 June 2010	Poprawka dotycząca przestępstwa agresji do Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego z 11 czerwca 2010 r.	brak	brak		11	
41.	Slavery Convention, Geneva, 25 September 1926	Konwencja w sprawie niewolnictwa z 25 września 1926 r.		17 września 1930	Dz.U.1931.4.21	11	

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/ akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
42.	Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar to Slavery, Geneva, 7 September 1956	Uzupełniająca Konwencja w sprawie zniesienia niewolnictwa, handlu niewolnikami oraz instytucji i praktyk zbliżonych do niewolnictwa z 7 września 1956 r.	7 września 1956	10 stycznia 1963	Dz.U.1963.33.185	123	
43.	Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction, Ottawa, 3 December 1997	Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i przekazywania min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu, Ottawa z 3 grudnia 1997 r.	4 grudnia 1997	27 grudnia 2012	Dz.U.2012.1286	161	(6)
44.	Convention on Cluster Munitions, Dublin, 30 May 2008	Konwencja o zakazie broni kasetowej z 30 maja 2008 r.	Brak	Brak		84 (108 podpisów)	
45.	Arms Trade Treaty, New York, 2 April 2013	Traktat o handlu bronią z 2 kwietnia 2013 r.	Brak	Brak		7 (113 podpisów)	

1. Nie jest jeszcze w mocy. Poprawka wejdzie w życie po przystąpieniu do niej dwóch trzecich państw-stron Konwencji.
2. Protokół ustanawia mechanizm kontroli wykonywania przez państwa zobowiązań wynikających z Paktu (Procedura skargowa). Protokół wszedł w życie 5 maja 2013 r.
3. Notyfikacja o derogacjach (art. 4(3)): 1 luty 1982: W związku z ogłoszeniem stanu wojennego przez Radę Państwa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, w oparciu o artykuł 33 ustęp 2 Konstytucji RP; nastąpiło czasowe odstąpienie od lub ograniczenie stosowania postanowień artykułów 9, 12 (1 i 2), 14 (pkt 5), 19 (pkt 2, 21 i 22) Paktu 22 grudnia 1982: Na podstawie ustawy Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 18 grudnia 1982 r. dotyczącej szczególnej regulacji prawnej w okresie zawieszenia stanu wojennego, z dniem 31 grudnia 1982 r. wycofano ograniczenia względem stosowania artykułów 9, 12 ustęp 1 i 2, i artykułów 21 i 22 Paktu. W mocy pozostały częściowe ograniczenia dotyczące artykułu 14 ustęp 5 oraz artykułu 19 ustęp 2. 25 lipca 1983: Ostateczne wycofanie ograniczeń od 22 lipca 1983.
4. Poprawka nie weszła jeszcze w życie z braku wymaganej liczby ratyfikacji (2/3 państw-stron Konwencji).
5. 4 marca 2013 r. Minister Sprawiedliwości zwrócił się do Rady Ministrów o zgodę na podpisanie
6. Konwencja weszła w życie wobec Polski 1 czerwca 2013 r.

Legenda:
Prawa Człowieka (I Gen)
Prawa Społ. Gosp. i Kult. (II Gen)
Dyskryminacja (w tym kobiet i mniejszości)
Dzieci
Karne
Uchodźcy, migranci, obywatelstwo
Prawo humanitarne

Rozdział I Konwencje Organizacji Narodów Zjednoczonych

Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) powstała na mocy uchwalonej w 1945 r. Karty Narodów Zjednoczonych (Karta). Celem ONZ jest zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego, rozwój współpracy między narodami oraz popieranie i zachęcanie do poszanowania praw i wolności człowieka. Obecnie do organizacji należą 193 państwa. Na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat na forum ONZ wynegocjowano szereg najistotniejszych dla ochrony praw człowieka wielostronnych umów międzynarodowych. Wiele z nich ma fundamentalne znaczenie, zwłaszcza jeśli chodzi o rozwój globalnego systemu ochrony praw człowieka, a w ramach dziewięciu z nich powołane zostały specjalne komitety, których zadaniem jest monitorowanie wdrażania i wypełniania przez państwa-strony postanowień poszczególnych konwencji. Niniejsza część opracowania poświęcona jest tym podstawowym dokumentom i zawiera krótkie ich opisy ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy polskiej. Na potrzeby niniejszej publikacji, konwencje te zostały podzielone na następujące obszary tematyczne: prawa pierwszej generacji, prawa społeczne, prawa kulturalne i gospodarcze (tzw. prawa drugiej generacji), prawo antidyskryminacyjne, prawa dzieci, prawa migrantów i uchodźców oraz prawa związane z prawem karnym i prawem humanitarnym.

I. Prawa człowieka pierwszej generacji

1. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966 r.

Pierwszym wiążącym instrumentem o charakterze globalnym, jeśli chodzi o podstawowe prawa człowieka, jest Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (MPPOiP) z dnia 19 grudnia 1966, podpisany przez Polskę w dniu 2 marca 1967 roku, ale ratyfikowany dopiero dziesięć lat później w 1977 r.⁽⁶⁾

Pakt ustanawia podstawowe prawa i wolności człowieka i obowiązki państwa wobec swoich obywateli. Jest to pierwsza umowa międzynarodowa z zakresu praw człowieka o charakterze globalnym, której postanowienia mają charakter wiążący dla państw, które do Paktu przystąpiły i go ratyfikowały.

MPPOiP ustanawia m.in. prawo narodów do samostanowienia, gwarantuje podstawowe prawa i wolności obywateli⁽⁷⁾ i zasady ich ewentualnych ograniczeń. Komitet Praw

6. United Nations Treaty Collection:
http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&lang=en.

7. Prawa gwarantowane MPPOiP to m.in.: zakaz dyskryminacji, prawo do życia, zakaz tortur i niehumanitarnego traktowania, prawo do wolności osobistej, obowiązek humanitarnego traktowania więźniów, wolność poruszania się i wyboru miejsca zamieszkania, obowiązek uzasadnienia wydalenia obcokrajowca, równość przed sądami i trybunałami, prawo do uznania podmiotowości prawnej, ochrona życia prywatnego, wolność myśli, sumienia i wyznania, prawo do posiadania własnych poglądów,

Człowieka monitoruje realizację i przestrzeganie przez państwa postanowień wynikających z MPPOiP. Przede wszystkim rozpatruje on raporty przygotowywane przez państwa – strony, które mogą ponadto zgłaszać do Komitetu naruszenia Konwencji przez inne państwo związane jej postanowieniami. W takich przypadkach Komitet przeprowadza odpowiednią procedurę wyjaśniającą.

Należy zwrócić uwagę, że pierwotna decyzja władz polskich o przystąpieniu przez Polskę zarówno do MPPOiP, jak i do Międzynarodowego Paktu Praw Społecznych Gospodarczych i Kulturalnych (MPPSGiK), miała wymiar w przeważającej mierze propagandowo-polityczny⁽⁸⁾. Co charakterystyczne dla władz PRL, podpisując i ratyfikując Pakt, nie przystąpiono do równocześnie ustanowionego mechanizmu proceduralnego, dającego możliwość rozpatrywania przez Komitet Praw Człowieka skarg od państw i osób indywidualnych na naruszenia praw gwarantowanych Paktem.

Od czasu przystąpienia do Paktu, PRL zgłosiła tymczasową derogację jego stosowania w związku z wprowadzeniem stanu wojennego 13 grudnia 1981 r. Władze PRL dopiero ze skutkiem od 1 lutego 1982 r. zadeklarowały czasowe ograniczenie stosowania niektórych postanowień Paktu powołując się na wymagania sytuacji i najwyższy interes narodowy w celu „uniknięcia wojny domowej, uniknięcia gospodarczej anarchii oraz destabilizacji struktur państwowych i społecznych”. Oficjalne zniesienie części tych ograniczeń nastąpiło z dniem 31 grudnia 1982 r., a pozostałe ograniczenia zostały ostatecznie zniesione ze skutkiem od 22 lipca 1983 r.⁽⁹⁾

Transformacja ustrojowo – polityczna przyniosła diametralną zmianę stosunku do dotychczasowych i przyszłych zobowiązań Polski w zakresie praw człowieka, co szybko znalazło swoje odzwierciedlenie w zmianie nastawienia władz publicznych do tego typu regulacji i zobowiązań z nich wynikających. Rozwój demokratycznego państwa prawa, a także zaciągane zobowiązania międzynarodowe Polski w zakresie praw człowieka stały się kluczowym aspektem legitymizacji nowego demokratycznego ustroju kraju.

Dnia 25 września 1990 r. Rzeczpospolita Polska uznała kompetencje Komitetu Praw Człowieka do przyjmowania i rozpatrywania skarg od państw w związku z nie wywiązywaniem się ze zobowiązań ustanowionych w Pakcie przez inne państwa strony⁽¹⁰⁾. W 1991 Polska przystąpiła także do wyżej wspomnianego Pierwszego Protokołu Fakultatywnego do MPPOiP z 16 grudnia 1966 r., który ustanawia indywidualny mechanizm skargowy dla jednostek w razie naruszenia ich praw przez państwo – stronę pod którego pieczęcią się znajdują⁽¹¹⁾.

Warto także zwrócić uwagę na charakter sprzeciwów, jakie Polska zgłaszała do zastrzeżeń składanych przez inne państwa przystępujące do MPPOiP po 1990 r., np. w 2005 r. stosunku do deklaracji Mauretanii dotyczącej ograniczeń stosowania wolności wyznania (art. 18) i równości praw i obowiązków małżonków art. 23(4), czy w 2011 r. w stosunku do Pakistanu, które to państwo, zdaniem Polski, złożyło zastrzeżenia tak szeroko idące, że podważały one samą istotę praw zagwarantowanych Paktem⁽¹²⁾.

Biorąc pod uwagę przywiązanie Polski do zasadniczych wartości praw człowieka, dzi-

prawo do gromadzenia się i tworzenia stowarzyszeń (w tym związków zawodowych), ochrona rodziny ze strony Państwa, prawo uczestniczenia w wyborze władzy, równość wobec prawa, ochrona mniejszości etnicznych, religijnych i językowych.

8. K. Sękowska-Kozłowska, R. Wieruszewski, *Zaległości ratyfikacyjne Polski w dziedzinie praw człowieka*, „Europejski Przegląd Sądowy”, marzec 2013, s. 4-5.

9. UNTC, http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&lang=en#EndDec.

10. UNTC, http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&lang=en#EndDec, patrz także artykuł 41(1) MPPOiP.

11. Dz. U. z dnia 22 lutego 1994 r. nr 23 poz. 80. Patrz UNTC, http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-5&chapter=4&lang=en#EndDec.

12. Patrz UNTC, http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&lang=en#EndDec.

wić może fakt, że kolejne polskie rządy nie decydowały się na ratyfikowanie Drugiego Protokołu Fakultatywnego do MPPOiP w sprawie zniesienia kary śmierci z dnia 15 grudnia 1989 r., który wszedł w życie 19 lipca 1991 r. Protokół wprowadza zakaz stosowania kary śmierci na terenie państw – stron protokołu i ostateczną eliminację tej kary z krajowego porządku prawnego. Pomimo, że moratorium na stosowanie kary śmierci wprowadzono w Polsce w 1995 r., a kara śmierci jako taka została ostatecznie zniesiona Kodeksem Karnym z 1997 r. (w mocy od 1 września 1998 r.), Polska do niedawna pozostawała jedynym krajem Unii Europejskiej, który wciąż nie ratyfikował Drugiego Protokołu. Dopiero 27 sierpnia 2013 r. Prezydent RP ratyfikował Drugi Protokół Fakultatywny i bliźniaczy mu protokół 13 do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka⁽¹³⁾.

2. Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania z 1984 r.

Konwencja zobowiązuje państwa – strony do podejmowania efektywnych środków w celu zapobiegania i eliminowania stosowania tortur, m.in. wprowadzając uniwersalną właściwość dla sądenia czynów definiowanych i zabronionych przez Konwencję czy poprzez gwarancje proceduralne, takie jak np. zakaz używania przez sądy materiału dowodowego otrzymanego w wyniku stosowania tortur. Konwencja zakazuje także wydalenia, zwracania lub wydawania do innego państwa osób, co do których istnieją poważne podstawy, by sądzić, że mogą być one poddane w tym państwie torturom.

Dokument ten powołał do życia Komitet Przeciwko Torturom jako ciało monitorujące wykonanie postanowień Konwencji przez państwa – strony zobowiązując je do przedstawiania Komitetowi regularnych sprawozdań w tym zakresie. Ponadto, Komitet może proprio motu inicjować dochodzenia w sprawie łamania postanowień Konwencji przez państwa – strony i rozpatrywać skargi międzypaństwowe, jak i skargi od osób indywidualnych. Polska podpisała Konwencję 13 stycznia 1986 r., a ratyfikowała trzy lata później, 26 lipca 1989 r., początkowo składając jeszcze charakterystyczne dla państw bloku wschodniego zastrzeżenia, nie wyrażając zgody na przeprowadzanie procedur wyjaśniających przez Komitet przeciw torturom (art. 20) i nie oddając jurysdykcji nad sporami wynikłymi z interpretacji i stosowania Konwencji pod jurysdykcję Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (MTS) (art. 30)⁽¹⁴⁾. Dnia 12 maja 1993 r. Rząd RP uznał wyżej wskazaną kompetencję Komitetu, pozwalając na zastosowanie w stosunku do Polski mechanizmu kontrolnego przewidzianego w Konwencji⁽¹⁵⁾.

W przypadku tej Konwencji Polska dwukrotnie wyraziła swój sprzeciw wobec zastrzeżeń nowo przystępujących do Konwencji państw, tj. wobec Pakistanu w 2011 r. i wobec Zjednoczonych Emiratów Arabskich dnia 17 lipca 2013 roku⁽¹⁶⁾. Polska podkreśliła, że jej zdaniem zastrzeżenia zgłoszone przez te państwa podważają samą istotę Konwencji.

13. Ustawa z dnia 26 lipca 2013 r. o ratyfikacji Drugiego Protokołu Fakultatywnego do Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych w sprawie zniesienia kary śmierci, przyjętego w Nowym Jorku dnia 15 grudnia 1989 r., Dz. U. z 2013 r., poz. 1045. Patrz także: Ustawa z dnia 26 lipca 2013 r. o ratyfikacji Protokołu nr 13 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności dotyczącego zniesienia kary śmierci we wszystkich okolicznościach, sporządzonego w Wilnie dnia 3 maja 2002 r., Dz. U. z 2013 r., poz. 1044.

14. Zgodnie z artykułem 28, Polska Rzeczpospolita Ludowa nie uważa się za związaną artykułem 20 Konwencji. Ponadto, Polska Rzeczpospolita Ludowa nie uważa się za związaną artykułem 30 ustęp 1 Konwencji.”; UNTC, http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-9&chapter=4&lang=en#EndDec.

15. 12 maj 1993: Rząd Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z artykułami 21 i 22 Konwencji, uznaje kompetencję Komitetu przeciwko Torturom do przyjmowania i rozpatrywania skarg od Państw-Stron twierdzących, że Rzeczpospolita Polska nie wypełnia swoich zobowiązań wynikające z Konwencji lub komunikacji od lub w imieniu osób podlegających jego jurysdykcji, którzy twierdzą, że są ofiarami naruszenia przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Konwencji; UNTC, http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-9&chapter=4&lang=en#EndDec.

16. UNTC, http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-9&chapter=4&lang=en.

W 2004 r. Polska podpisała i ratyfikowała Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania z 18 grudnia 2002 (OPCAT). Tym samym, rząd Rzeczypospolitej zobowiązał się do wprowadzenia systemu regularnych wizyt przeprowadzanych przez niezależne międzynarodowe i krajowe organy w miejscach gdzie przebywają osoby pozbawione wolności. Protokół powołał do życia specjalny Podkomitet do Spraw Prewencji, którego mandat obejmuje m.in. przeprowadzanie wizyt kontrolnych i udzielanie państwom – stronom rekomendacji odnośnie do ochrony osób pozbawionych wolności przed torturami i innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem, ale także doradzanie i asystowanie w zakresie tworzenia i wzmacniania krajowych mechanizmów prewencji. W Polsce, w styczniu 2008 r. do pełnienia funkcji Krajowego Mechanizmu Prewencji wskazany został Rzecznik Praw Obywatelskich, który wykonuje to zadanie za pomocą Krajowego Mechanizmu Prewencji działającego w ramach Biura Rzecznika Praw Obywatelskich⁽¹⁷⁾. Coroczne raporty z działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji są publikowane i udostępniane na stronie RPO⁽¹⁸⁾.

II. Prawa społeczne, gospodarcze i kulturalne (druga generacja praw człowieka)

1. Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 1967 r. (MPPGSiK)

MPPGSiK ustanawia podstawowe standardy m.in. w zakresie prawa do pracy w godziwych i korzystnych warunkach, prawa do ochrony socjalnej, prawa do życia na godziwym poziomie, prawa do najwyższych dostępnych standardów opieki medycznej oraz prawa do edukacji i korzystania w pełni z wolności kulturowej i postępu naukowego. Charakterystyka tych praw, należących do tzw. praw człowieka II generacji, polega na tym, że wyznaczają one określone cele, do których państwa zobowiązały się dążyć i realizować w stopniu, na jaki pozwala im sytuacja społeczno-gospodarcza⁽¹⁹⁾.

Komitet Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, powołany przez MPPGSiK, monitoruje realizację przez państwa postanowień wynikających z Paktu przede wszystkim poprzez rozpatrywanie raportów sprawozdawczych państw – stron oraz informacji napływających z wyspecjalizowanych agend ONZ, organizacji zajmujących się prawami człowieka, czy pozarządowych i lokalnych organizacji działających w krajach, które przystąpiły do Paktu. Polska ratyfikowała Pakt w 1977 r.

Protokół Fakultatywny do Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych został przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 10 grudnia 2008 roku i wszedł w życie dnia 5 maja 2013 roku. Protokół ustanawia mechanizm skargowy dla jednostek lub grup osób, których prawa gwarantowane Paktem zostały naruszone przez dane państwo – stronę Protokołu. Przewiduje on też możliwość zgłaszania skarg przez państwa – strony a także inicjowania przez Komitet procedur wyjaśniających. Na dziesięć państw, które ratyfikowały Protokół jedynie trzy są krajami członkowskimi Unii Europejskiej – Hiszpania, Portugalia i Słowacja⁽²⁰⁾.

17. Ustawa o zmianie ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich z dnia 18 sierpnia 2011 r., Dz.U. Nr 222, poz. 1320.

18. Dotychczas opracowane raporty za lata 2008-2012 są dostępne na stronie:
<http://www.brpo.gov.pl/pl/content/raporty-roczne>.

19. Christian Tomuschat, *Human Rights, Between Idealism and Realism*, Oxford University Press 2008, s. 54.

20. UNTC, http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-3-a&chapter=4&lang=en.

2. Konwencja o prawach osób z niepełnosprawnościami z 2006 r.

Konwencja została przyjęta w 2006 roku i dwa lata później weszła w życie. Polska ostatecznie związała się jej postanowieniami we wrześniu 2012 roku, pięć lat po jej podpisaniu. Konwencja jest pierwszym międzynarodowym aktem prawnym o zasięgu światowym, który kompleksowo odnosi się do sytuacji osób z niepełnosprawnościami, a jej zasadniczym celem jest popieranie, ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności przez te osoby. Konwencja zapewnia ochronę praw i godności osób z niepełnosprawnościami, a także promuje ich aktywny udział we wszystkich sferach życia: obywatelskiej, politycznej, gospodarczej, społecznej i kulturalnej. Ponadto Konwencja podkreśla potrzebę zagwarantowania samodzielności i niezależności osobom z niepełnosprawnościami. Zadaniem Komitetu Praw Osób Niepełnosprawnych, powołanego na mocy Konwencji, jest rozpatrywanie sprawozdań dotyczących działań podjętych przez państwa – strony w celu realizacji zobowiązań wynikających z Konwencji oraz dokonanych postępów w tym zakresie.

Polski rząd ratyfikując Konwencję zgłosił dwa zastrzeżenia, dotyczące regulacji przezywania ciąży oraz odnoszące się do możliwości zawierania małżeństw przez osoby, których niepełnosprawność wynika z choroby psychicznej albo niedorozwoju psychicznego⁽²¹⁾. Ponadto Polska złożyła także deklarację interpretacyjną dotyczącą instytucji ubezwłasnowolnienia, która w obecnym stanie prawnym znacznie ogranicza równe traktowanie względem prawa osób z niepełnosprawnościami⁽²²⁾, m.in. poprzez ograniczenia praw wyborczych osób z niepełnosprawnościami, które nie posiadają zdolności do czynności prawnych⁽²³⁾.

Zastrzeżenia te wynikają z niezgodności odpowiednich regulacji prawa krajowego z postanowieniami Konwencji, a ich brak nieuchronnie skutkowałby łamaniem postanowień Konwencji przez Polskę. Z drugiej strony, ten stan rzeczy obrazuje pilną potrzebę przeprowadzenia zmiany w prawie krajowym kształtu instytucji ubezwłasnowolnienia oraz w zakresie możliwości zawierania małżeństw przez osoby cierpiące na choroby psychiczne lub z niepełnosprawnością intelektualną jedynie za uprzednią zgodą sądu⁽²⁴⁾. Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego przy Ministerstwie Sprawiedliwości opracowuje m.in.

21. Rządowy projekt ustawy o ratyfikacji Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., Druk nr 408,

<http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?documentId=A25E942EAA7F8651C1257A0100356633>, stan na 24 września 2013. „Rzeczpospolita Polska uznaje, że artykuły 23.1 (b) i 25 (a) nie mogą być interpretowane w sposób przyznający indywidualne prawo do aborcji lub nakazujące Państwu–Stronie zapewnienie dostępu do aborcji, chyba że prawo takie jest zagwarantowane w prawie krajowym.

Art. 23.1 (a) Konwencji odnosi się do uznania prawa wszystkich osób niepełnosprawnych będących w wieku małżeńskim do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny na podstawie swobodnie wyrażonej i pełnej zgody przyszłych małżonków. Zgodnie z artykułem 46 konwencji, Rzeczpospolita Polska zastrzega sobie prawo do zastosowania art 23.1 (a) Konwencji, dopóki odpowiednie ustawodawstwo krajowe zostanie zmienione. Do wycofania zastrzeżenia osoba niepełnosprawna, której niepełnosprawność wynika z choroby psychicznej lub niepełnosprawności umysłowej i która jest w wieku małżeńskim, nie może wyjść za mąż bez zgody sądu wyrażonej na podstawie stwierdzenia, że stan zdrowia lub stan psychiczny tej osoby nie zagraża małżeństwu, ani zdrowiu przyszłych dzieci i pod warunkiem, że taka osoba nie jest w pełni ubezwłasnowolniona. Warunki te wynikają z art 12 § 1 Kodeksu na rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. RP z 1964 r., Nr 9, poz 59, z późniejszymi zmianami).”

22. „Rzeczpospolita Polska oświadcza, że będzie interpretować artykuł 12 Konwencji w sposób umożliwiający stosowanie ubezwłasnowolnienia w okolicznościach i w sposób określony w prawie krajowym, jako środek wskazany w artykule 12(4) gdy osoba cierpiąca na chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe lub inne zaburzenia psychiczne nie jest w stanie kontrolować swojego zachowania.”

23. Zgodnie z artykułem 62 ust. 2 Konstytucji RP prawo udziału w referendum oraz prawo wybierania nie przysługuje osobom, które prawomocnym orzeczeniem sądowym są ubezwłasnowolnione lub pozbawione praw publicznych albo wyborczych.

24. Art. 12. § 1 Kodeksu Rodzinny i Opiekuńczy, Dz. U. Dz.U.1964 Nr 9, poz. 59, stanowi, że: Nie może zawrzeć małżeństwa osoba dotknięta chorobą psychiczną albo niedorozwojem umysłowym. Jeżeli jednak stan zdrowia lub umysłu takiej osoby nie zagraża małżeństwu ani zdrowiu przyszłego potomstwa i jeżeli osoba ta nie została ubezwłasnowolniona całkowicie, sąd może jej zezwolić na zawarcie małżeństwa.

zmiany mające na celu reformę lub likwidację instytucji ubezwłasnowolnienia⁽²⁵⁾.

Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, przyjęty przez ONZ równoległe z Konwencją wszedł w życie 3 maja 2008 roku, został podpisany przez 91, a ratyfikowany przez 77 państw. Protokół ustanawia mechanizm umożliwiający osobom indywiduowanym składanie skarg na naruszenia Konwencji do Komitetu Praw Osób Niepełnosprawnych powołanego przez Konwencję. Zgodnie z art. 33 Konwencji państwa są zobowiązane do ustanowienia niezależnego mechanizmu w celu popierania, ochrony i monitorowania wdrażania Konwencji. Polska w dokumentach ratyfikacyjnych wskazała, że powyższe zadania będzie wykonywał Rzecznik Praw Obywatelskich. RPO podjął się wykonywania zadań organu monitorującego, jednakże postuluje wyraźne ustanowienie Rzecznika organem odpowiednim do wdrażania Konwencji w prawie krajowym, wraz z określeniem zadań i przyznaniem odpowiednich środków⁽²⁶⁾.

III. Ochrona przed dyskryminacją

1. Międzynarodowa Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej z 1966 r. (ICERD)

Kluczowym dokumentem ONZ w zakresie dyskryminacji jest Międzynarodowa Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej z 1966 r., którą Polska ratyfikowała w 1968 roku.

Konwencja definiuje dyskryminację rasową jako wszelkie różnicowanie, wykluczenie, ograniczenie lub uprzywilejowanie z powodu rasy, koloru skóry, urodzenia, pochodzenia narodowego lub etnicznego, które ma na celu lub pociąga za sobą przekreślenie bądź uszczuplenie uznania, wykonywania lub korzystania na zasadzie równości z praw człowieka i podstawowych wolności. Państwa przystępując do Konwencji zobowiązały się działać w kierunku likwidacji dyskryminacji rasowej we wszelkich jej formach i do pogłębiania zrozumienia między przedstawicielami różnych ras, a także do działania na rzecz rozwoju i ochrony określonych grup rasowych do momentu osiągnięcia równości i pełnego korzystania z praw i wolności przez członków tych grup. Konwencja zakazuje stosowania segregacji rasowej i apartheidu oraz zobowiązuje państwa do zapobiegania, zakazania i wykorzenia wszelkich tego typu praktyk. Nakazuje ona państwom zagwarantować wszystkim równość wobec prawa i możliwość korzystania ze środków ochrony i skutecznej obrony przed wszelkimi aktami dyskryminacji rasowej.

Kontrolę i nadzór nad wykonaniem ICERD powierzono Komitetowi do spraw Likwidacji Dyskryminacji Rasowej, który rozpatruje sprawozdania państw z wprowadzania przez nie postanowień Konwencji w życie. Strony Konwencji mogą także zgłaszać do Komitetu naruszenia Konwencji przez inne państwa związane jej postanowieniami. W takich przypadkach Komitet wszczyna i prowadzi odpowiednią procedurę wyjaśniającą. Ponadto, jeżeli państwo – strona wyrazi zgodę, Komitet może rozpatrywać skargi od osób indywidualnych.

Przystępując do ICERD władze PRL zgłosiły szablonowe zastrzeżenie dotyczące od-

25. Sprawozdanie z działalności Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego za rok 2012, dostępne na: <http://bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/komisje-kodyfikacyjne/komisja-kodyfikacyjna-prawa-cywilnego/>.

26. Wystąpienie do Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie implementacji postanowień Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych, RPO/638035/09/I/117 RZ, 26 czerwca 2013 r.; Uzasadnienie wniosku o ratyfikację konwencji, Załącznik 1, dostępne na stronie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej: <http://www.mpips.gov.pl/spoleczne-prawa-czlowieka/konwencja-o-prawach-osob-niepelnosprawnych/ratyfikacja-konwencji-o-prawach-osob-niepelnosprawnych-przez-polske/>.

dawania sporów wynikających ze stosowania lub interpretacji Konwencji pod jurysdykcję MTS, które to zastrzeżenie zostało wycofane przez Prezydenta RP w dniu 30 kwietnia 1997 r.⁽²⁷⁾ Wkrótce potem, uchwałą Rady Ministrów z dnia 28 września 1998 r., rząd Polski uznał kompetencje Komitetu do spraw Likwidacji Dyskryminacji Rasowej do przyjmowania skarg indywidualnych⁽²⁸⁾.

2. Konwencja o likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z 1979 r. (CEDAW)

Konwencja jest pierwszą umową międzynarodową o zasięgu globalnym, która definiuje pojęcie dyskryminacji kobiet i zobowiązuje państwa – strony do podjęcia określonych kroków w celu likwidacji tego zjawiska. Zobowiązuje ona państwa także do wprowadzenia zasady równości płci (z wyjątkiem m.in. środków gwarantujących prawa macierzyńskie, zwalczających prostytucję czy przemyt kobiet). CEDAW zobowiązuje państwa do zagwarantowanie efektywnych środków krajowej egzekucji praw nią gwarantowanych. Powołany Konwencją Komitet do spraw Likwidacji Dyskryminacji Kobiet rozpatruje sprawozdania państw – stron z postępów dokonywanych we wdrażaniu Konwencji.

Przystępując do CEDAW PRL zastrzegła, że nie będzie związana jurysdykcją MTS. Zastrzeżenie to zostało wycofane przez Prezydenta RP w 1997 roku⁽²⁹⁾.

Polska wyraziła swój sprzeciw wobec zastrzeżeń innych państw przystępujących do CEDAW: Brunei Darussalam, Kataru, Omanu i Zjednoczonych Emiratów Arabskich⁽³⁰⁾.

W 2003 r. Polska przystąpiła do Protokołu fakultatywnego do CEDAW z 1999 r. i tym samym przyjęła możliwość składania skarg indywidualnych przez osoby znajdujące się pod opieką RP, a także dała możliwość wszczynanie postępowania wyjaśniającego przez Komitet proprio motu, na podstawie otrzymanych informacji o domniemanych naruszeniach. Na podstawie rozpatrzenia sprawy indywidualnej lub śledztwa, Komitet sporządza komentarz i rekomendacje, które przedstawia państwu – stronie.

3. Konwencja o prawach politycznych kobiet z 1953 r.; Konwencja o obywatelstwie kobiet zamężnych z 1953 r.; Konwencja w sprawie zgody na zawarcie małżeństwa, najniższego wieku małżeńskiego i rejestracji małżeństw z 1962 r.

Warto zaznaczyć, że przed przystąpieniem do CEDAW Polska była już stroną wcześniejszych regulacji międzynarodowych dotyczących statusu i praw kobiet, do których za każdym razem przystępowała stosunkowo szybko. Chodzi tu o Konwencję o prawach politycznych kobiet z 1953 r.⁽³¹⁾, która po raz pierwszy określiła w prawie międzyna-

27. Dz. U. Nr 32, poz. 177.

28. Dz. U. z 1999 r. Nr 6, poz. 660. Ze względów historycznych warto także zauważyć, że Polska Rzeczpospolita Ludowa złożyła także deklarację zwracającą uwagę na dyskryminacyjny charakter postanowień, które uniemożliwiają „wielu państwom” przystąpienie do ICERD poprzez wskazanie w artykule 17, że Konwencja będzie otwarta do podpisu dla każdego państwa będącego członkiem Organizacji Narodów Zjednoczonych lub którejś z jej organizacji wyspecjalizowanych, dla każdego państwa będącego stroną Statutu MTS i dla każdego innego państwa, do którego zwróci się Zgromadzenie Ogólne ONZ z odpowiednim zaproszeniem. Władze PRL zadeklarowały, że zgodnie z zasadą suwerennej równości państw, ICERD powinna być otwarta dla wszystkich państw, bez jakiegokolwiek dyskryminacji lub jakichkolwiek ograniczeń, UNTC, http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-2&chapter=4&lang=en#EndDec.

29. Dz. U. Nr 32, poz. 177.

30. UNTC, http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en#EndDec.

31. Do tej Konwencji Polska także złożyła zastrzeżenie, które skutkowało wykluczeniem automatycznego poddania się jurysdykcji MTS w przypadku ewentualnych sporów między stronami Konwencji. Aktem Prezydenta RP w dniu 30 kwietnia 1997 r., zastrzeżenie to zostało wycofane, Dz. U. nr 32 poz. 177.

wym równy status kobiet i mężczyzn. Dokument ten przyznał kobietom czynne i bierne prawo wyborcze oraz prawo do piastowania funkcji publicznych na zasadach równości z mężczyznami. Polska przystąpiła do Konwencji o obywatelstwie kobiet zamężnych z 1953 r., która gwarantuje kobietom zachowania swojego obywatelstwa niezależnie od tego, czy małżonek jest obywatelem tego samego państwa, czy nie. Do grupy tej należy także Konwencja w sprawie zgody na zawarcie małżeństwa, najniższego wieku małżeńskiego i rejestracji małżeństw z 1962 r.

4. Międzynarodowa konwencja przeciwko apartheidowi w sporcie z 1985 r.

Jeśli chodzi o inne regulacje dotyczące dyskryminacji, Polska jest też stroną Konwencji przeciwko apartheidowi w sporcie z 1985 r., która potępia zjawisko apartheidu w sporcie i zobowiązuje państwa – strony do podjęcia kroków koniecznych do jego eliminacji. Komisja przeciwko apartheidowi w sporcie ustanowiona na mocy Konwencji ma za zadanie nadzorować wdrażanie Konwencji na podstawie raportów składanych przez państwa – strony, ale jest także upoważniona do rozpatrywania wzajemnych skarg składanych przez państwa w związku z naruszeniami postanowień tego traktatu.

IV. Ochrona praw dziecka

1. Konwencja o prawach dziecka z 1989 r.

Konwencja o prawach dziecka z 1989 r. i jej Protokoły Fakultatywne ustanawiają podstawowe zasady, jakie państwa powinny stosować względem dzieci. Są to m.in. równość wszystkich dzieci wobec prawa, zasada dobra dziecka czy zasada poszanowania praw rodziców. Konwencja przyznaje dzieciom konkretne prawa cywilne, socjalne, kulturalne i polityczne.

Konwencja powołała, jako ciało nadzorujące, Komitet Praw Dziecka odpowiedzialny za monitorowanie wdrażania postanowień Konwencji przez państwa – strony, które zobowiązane są przedkładać Komitetowi co pięć lat sprawozdania w tym zakresie.

Polska ratyfikowała Konwencję w dniu 7 czerwca 1991 r., składając dwie deklaracje interpretacyjne. Pierwsza, dotyczy prawa do swobodnego wyrażania opinii i poglądów, a także wolności od arbitralnej lub bezprawnej ingerencji w sferę życia prywatnego dziecka. Polska oświadczyła, iż prawa te powinny być wykonywane „z poszanowaniem władzy rodzicielskiej, zgodnie z polskimi zwyczajami i tradycjami w zakresie miejsca dziecka w i poza rodziną”. Druga deklaracja, odnosi się do obowiązku państw w zakresie opieki zdrowotnej, m.in. do rozwoju profilaktycznej opieki zdrowotnej, poradnictwa dla rodziców oraz wychowania i usług w zakresie planowania rodziny. W tym względzie władze polskie zastrzegły, że planowanie rodziny i usługi edukacyjne dla rodziców powinny być w zgodzie z zasadami moralności⁽³²⁾.

W 2013 r. Polska wycofała zastrzeżenia złożone przy ratyfikowaniu Konwencji⁽³³⁾. Pierwsze dotyczyło ograniczenia prawa dziecka przysposobionego do poznania swoich naturalnych rodziców (art. 7 Konwencji). Drugie zastrzeżenie dotyczyło art. 38 – przystępując do Konwencji władze polskie zastrzegły sobie prawo do określenia wieku, od którego wezwanie do służby wojskowej lub podobnej oraz uczestnictwo w operacjach

32. Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526. Deklaracje te dotyczą artykułów 12-16 i artykułu 24 ust. 2 lit. f.

33. UNTC, http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en#EndDec.

wojskowych będzie dopuszczalne⁽³⁴⁾.

Polska od 2005 r. jest stroną Pierwszego protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne⁽³⁵⁾. Dokument ten gwarantuje dzieciom w wieku poniżej osiemnastu lat, że nie będą przymusowo rekrutowane do sił zbrojnych. Równocześnie Protokół wzywa rządy, by zrobiły wszystko co możliwe, aby zapewnić, by członkowie ich sił zbrojnych, którzy nie ukończyli osiemnastego roku życia nie brali udziału w działaniach wojennych. Jeśli chodzi o obowiązkową rekrutację do sił zbrojnych, to polskie prawo jest zgodne z postanowieniami Protokołu określając minimalny wiek 18 lat. Potwierdza to deklaracja złożona przez rząd RP w czerwcu 2013 r.⁽³⁶⁾

Polska przystąpiła w 2005 r. do Protokołu fakultatywnego w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii z 2000 r., który obowiązuje od 2002 r. Zobowiązuje on państwa do zakazania sprzedaży dzieci, prostytucji dziecięcej i pornografii dziecięcej.

Polska nie przystąpiła do Protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach dziecka w sprawie procedury skargowej z 19 grudnia 2011 r., który wprowadza do reżimu Konwencji indywidualny mechanizm skargowy. Protokół ten został otwarty do podpisu 22 lutego 2012 r. i wejdzie w życie trzy miesiące po zdeponowaniu dziesiątego instrumentu ratyfikacji. Obecnie Protokół podpisało 37 państw a ratyfikowało sześć, w tym Niemcy i Hiszpania jako jedyne państwa spośród członków Unii Europejskiej⁽³⁷⁾.

V. Prawa uchodźców, migrantów; obywatelstwo

1. Konwencja genewska dotycząca statusu uchodźców z 1951 r.

Jeśli chodzi o gwarancję praw uchodźców i migrantów, to Polska od 1991 r. jest stroną dwóch podstawowych dokumentów w tym zakresie, to jest Konwencji genewskiej dotyczącej statusu uchodźców z 1951 r. i Protokołu nowojorskiego z 1954 r. Ten ostatni rozszerzył zakres stosowania Konwencji, który był początkowo ograniczony terytorialnie i czasowo, przekształcając Konwencję w uniwersalny instrument o zasięgu w zasadzie ogólnoświatowym⁽³⁸⁾.

Konwencja o statusie uchodźców z 1951 r. definiuje pojęcie uchodźcy, którym jest „osoba, żywiąca uzasadnioną obawę przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub poglądów politycznych, znajduje się poza terytorium kraju, którego jest obywatelem i – z powodu tych obaw – nie chce lub nie może do tego kraju powrócić” (artykuł 1A). Ponadto Konwencja określa minimalne standardy ochrony i opieki jakie państwa – strony powinny zagwarantować uchodźcy znajdującemu się pod ich ochroną. Konwencja zabrania zwracania uchodźców do kraju, z którym wiążą się ich obawy dotyczące prześladowania (zasada

34. Oświadczenie Rządowe z dnia 27 marca 2013 r. w sprawie zmiany zakresu obowiązywania Konwencji o prawach dziecka, przyjętej dnia 20 listopada 1989 r. w Nowym Jorku, Dz. U. z 2013 r. Nr 0, poz. 677.

35. Dz. U. z dnia 24 maja 2007 r. Protokół został podpisany 13 lutego 2002 r. i ratyfikowany 7 kwietnia 2005 r.

36. Deklaracja złożona w 28 czerwca 2013 r. stwierdza, że zgodnie z polskim prawem minimalny wiek, w przypadku obowiązkowej rekrutacji obywateli polskich do narodowych sił zbrojnych wynosi osiemnaście (18) lat, a minimalny wiek dla dobrowolnej rekrutacji obywateli polskich do narodowych sił zbrojnych wynosi siedemnaście (17) lat. Deklaracja dalej wskazuje, że w razie dobrowolnego wstąpienia do sił zbrojnych kandydat jest zobowiązany przedstawić specjalny dokument potwierdzający datę narodzin i zgodę rodziców lub opiekunów prawnych danej osoby przed dopuszczeniem do służby.

37. UNTC, http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11-d&chapter=4&lang=en, 23 września 2013.

38. Konwencja z 1951 r. obejmowała tylko te osoby, które stały się uchodźcami na skutek zdarzeń w Europie sprzed 1 stycznia 1951 r.

non-refoulement), a także określa obowiązki uchodźców wobec rządu państwa przyjmującego i precyzuje osoby, które nie mogą korzystać z ochrony, jaką daje status uchodźcy, np. zbrodniarze wojenni.

Przystępując do Konwencji genewskiej Polska zastrzegła nie związanie się art. 24(2), gwarantującym osobom bliskim uchodźcy, zamieszkującym poza terytorium państwa – strony, prawo do odszkodowania za jego śmierć, która nastąpiła na skutek wypadku w pracy lub choroby zawodowej⁽³⁹⁾.

2. Konwencja o statusie bezpaństwowców z 1954 r. oraz Konwencja o ograniczaniu bezpaństwowości z 1961 r.

Polska nie przystąpiła ani do Konwencji o statusie bezpaństwowców z 1954 r., ani do Konwencji o ograniczaniu bezpaństwowości z 1961 r.

Pierwsza z tych Konwencji, którą ratyfikowało 79 państw⁽⁴⁰⁾, zapewnia apatrydom możliwość korzystania m.in. z prawa do pracy i opieki społecznej, pomocy publicznej, zakazuje dyskryminowania bezpaństwowców ze względu na rasę, wyznanie lub państwo pochodzenia i gwarantuje bezpaństwowcom dostęp do dokumentów podróży i dokumentów tożsamości. Prawa te nie stanowią jednak substytutu obywatelstwa. Konwencja gwarantuje jedynie pewne minimum praw, równocześnie zalecając możliwie jak najdalej idące zrównanie pozycji apatrydów z pozycją obywateli. Ponadto nakłada ona na państwa – strony wymóg ułatwienia integracji i naturalizacji bezpaństwowców.

Konwencja o ograniczaniu bezpaństwowości zapewnia nabycie obywatelstwa tym, którzy w przeciwnym wypadku pozostaliby bezpaństwowcami, a których łączy z danym państwem określona więź wynikająca z miejsca ich urodzenia lub pochodzenia. Konwencja określa m.in. zasady przyznawania obywatelstwa, czy regulacji związanych z akcesją terytorium wymagając, by każda umowa o cesji terytorium między państwami określała kwestie związane z przyszłym obywatelstwem zamieszkujących je osób.

Pomimo, że obie te Konwencje wydają się być kluczowym dokumentem koniecznym dla zmniejszenia zjawiska bezpaństwowości i zapewnienia skutecznej realizacji praw osób nieposiadających obywatelstwa, porównując chociażby z Konwencją Genewską dotyczącą statusu uchodźców, liczba ratyfikacji jest stosunkowo niewielka. Ratyfikowały ją 54 państwa⁽⁴¹⁾.

3. Międzynarodowa Konwencja o ochronie praw migrujących pracowników i członków ich rodzin z 1990 r.

Biorąc pod uwagę współczesne problemy związane z ochroną praw człowieka, kolejną kluczową umową do której Polska nie przystąpiła jest międzynarodowa Konwencja o ochronie praw migrujących pracowników i członków ich rodzin z 1990 r. Celem Konwencji jest ochrona wszystkich legalnych i nielegalnych pracowników migrujących przed wyzyskiem poprzez ustanowienie międzynarodowych standardów w zakresie opieki społecznej, ochrony socjalnej i praw człowieka oraz wynikających z nich obowiązków dla państw wysyłających i przyjmujących migrantów, niezależnie od statusu tych ostatnich. W szczególności Konwencja ma zapobiegać nielegalnemu i niezgodnemu z przepisami

39. Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515, *UNTC*, http://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsII.aspx?&src=TREATY&mtdsg_no=V-2&chapter=5&Temp=mtdsg2&lang=en#EndDec.

40. *UNTC*, http://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsII.aspx?&src=TREATY&mtdsg_no=V-3&chapter=5&Temp=mtdsg2&lang=en.

41. *UNTC*, http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=V-4&chapter=5&lang=en.

zatrudnianiu migrantów. Konwencja jest dotychczas najbardziej kompleksowym traktatem międzynarodowym w dziedzinie migracji i praw człowieka⁽⁴²⁾.

Komitet do Ochrony Praw Wszystkich Pracowników – Migrantów i Członków ich Rodzin powołany przez Konwencję monitoruje wdrażanie Konwencji m.in. poprzez rozpatrywanie raportów przedstawianych przez państwa. Ponadto, Komitet może (jeżeli dane państwo – strona złoży taką deklarację) rozpatrywać skargi państw – stron na naruszenia innych państw, a także skargi od osób indywidualnych.

Stanowisko polskiego rządu wskazuje, że przystąpienie Polski do Konwencji wymagałoby daleko idących zmian w prawie w celu zagwarantowania praw jakie Konwencja przyznaje nielegalnym imigrantom. Natomiast, jeśli chodzi o pracowników migrujących i prawa członków ich rodzin, to polskie prawo w dużej mierze odzwierciedla standardy ustanowione w Konwencji. Rząd podkreśla również, że polski rynek pracy, poza pracownikami z krajów UE, jest rynkiem zamkniętym. Wskazuje także na niską skalę migracji, co w konsekwencji oznacza brak potrzeby rozszerzania ochrony i zakresu usług względem migrujących pracowników⁽⁴³⁾.

VI. Prawo karne

W tej części należy zwrócić uwagę na konwencje z zakresu międzynarodowego prawa karnego oraz z obszaru współpracy państw w zakresie spraw karnych i organów ścigania.

1. Konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa z 1948 r.

Konwencja w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa z 1948 r. jest pierwszą umową międzynarodową, która wprowadza definicję ludobójstwa. Zgodnie z Konwencją, ludobójstwo jest zbrodnią w obliczu prawa międzynarodowego niezależnie od tego czy popełniono je w czasie wojny, czy w czasie pokoju. Ponadto, Konwencja ustanawia, że poza aktem ludobójstwa, bezwzględnie karane są także: zmowa w celu popełnienia ludobójstwa, bezpośrednie i publiczne podżeganie do popełnienia ludobójstwa, usiłowanie popełnienia ludobójstwa oraz współdziałanie w ludobójstwie. Konwencja wyklucza możliwość traktowania tych czynów jako zbrodni politycznych, co pozwoliłoby na ewentualne udzielenia sprawcom tych czynów azylu politycznego. Konwencja zobowiązuje Państwa do wprowadzenia odpowiednich przepisów w prawie krajowym, które umożliwią skuteczne karanie sprawców wspomnianych zbrodni.

Polska przystąpiła do Konwencji w 1950 r., składając typowe dla PRL zastrzeżenie względem jurysdykcji MTS zaznaczając, że zgoda wszystkich stron w sporze stanowi w każdym poszczególnym przypadku konieczny warunek wniesienia sprawy przed ten Trybunał⁽⁴⁴⁾; zostało ono wycofane przez Prezydenta RP w dniu 30 kwietnia 1997 roku⁽⁴⁵⁾.

2. Konwencja o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości z 1968 r.

42. UNTC, http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-13&chapter=4&lang=en.

43. Republic of Poland, Ministry of Foreign Affairs, 16th session, Universal Periodic Review, Mid-term Progress Report by Poland, pkt. 24, http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session1/PL/Poland_mid-term_report.pdf.

44. Ustawa z dnia 18 lipca 1950 r. Dz. U. Nr 36, poz. 325.

45. Dz. U. Nr 32, poz. 177.

Konwencja o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości z 1968 r. zalicza do zbrodni nie ulegających przedawnieniu wszystkie te popełnione bądź w czasie wojny bądź w czasie pokoju, w tym także zbrodnie wysiedlania wskutek zbrojnego ataku lub okupacji, nieludzkie czyny wynikające z polityki apartheidu i zbrodnię ludobójstwa.

Polska ratyfikowała Konwencję w dniu 14 lutego 1969 r., składając jednocześnie polityczną deklarację podobną do złożonej do ICEDR, zwracając uwagę na pozornie „zamknięty” charakter Konwencji, która w artykule V wymienia grupę państw, dla których dokument ten został otwarty do podpisu⁽⁴⁶⁾. Zdaniem ówczesnych władz polskich stworzenie takiego katalogu miało charakter dyskryminacyjny i sprzeczny z zasadą suwerennej równości państw, jako że uniemożliwiałoby pewnym państwom przystąpienie do Konwencji. Konwencja weszła w życie w listopadzie 1970 r.

3. Konwencja o zwalczaniu i karaniu zbrodni apartheidu z 1973 r.

Kolejną konwencją z tego obszaru, którą Polska podpisała w 1974 a ratyfikowała w 1976 roku jest Konwencja o zwalczaniu i karaniu zbrodni apartheidu⁽⁴⁷⁾, dopełniając tym samym postanowienia ICERD odnośnie apartheidu, która już wcześniej osobno wyróżniła apartheid i segregację rasową jako formy dyskryminacji rasowej⁽⁴⁸⁾. Konwencja definiuje apartheid jako politykę i praktyki podobne do segregacji oraz dyskryminacji rasowej, stosowanie nieludzkich czynów popełnianych w celu tworzenia lub utrzymywania przewagi jednej grupy rasowej nad jakąkolwiek inną i systematycznego jej ciemnienia. Ponadto, dokument ten poddaje zbrodnię apartheidu międzynarodowej odpowiedzialności karnej i zobowiązuje państwa – strony do podjęcia odpowiednich działań w celu likwidowania i zapobiegania poparcia dla apartheidu, a także dla ścigania, sądzenia i karania tej zbrodni.

Konwencja umocowała Przewodniczącą Komisji Praw Człowieka (od 2006 r. Rada Praw Człowieka) do powołania specjalnego zespołu do spraw apartheidu, do badania okresowych sprawozdań składanych przez państwa – strony w zakresie środków legislacyjnych, sądowych i administracyjnych podjętych w celu realizacji Konwencji.

Konwencję ratyfikowało 108 państw. Konwencja ta od początku budziła kontrowersje, czego przykładem jest fakt, że Kanada, Francja, Niemcy, Izrael, Włochy, Holandia, Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii, Australia, Nowa Zelandia i Stany Zjednoczone nigdy jej nie podpisały twierdząc, że nie zapewnia ona wystarczająco szczegółowej definicji apartheidu jako zbrodni przeciwko ludzkości. W tym kontekście warto zaznaczyć, że poza Izraelem i Stanami Zjednoczonymi, wszystkie z ww. państw są obecnie stronami Statutu Rzymskiego MTK, który definiuje apartheid jako zbrodnię ludzkości równoznaczną z „niehumanitarn[y]m działani[em] o charakterze podobnym do opisanych w ustępie 1, dokonane w ramach zinstytucjonalizowanego ustroju ukierunkowanego na systematyczny ucisk oraz przewagę jednej grupy rasowej nad jakąkolwiek inną grupą lub grupami rasowymi oraz dokonane w zamiarze utrzymania tego ustroju”⁽⁴⁹⁾.

46. Art. V: Niniejsza konwencja będzie otwarta do podpisu do dnia 31 grudnia 1969 roku dla każdego Państwa będącego członkiem Organizacji Narodów Zjednoczonych lub członkiem którejkolwiek z jej organizacji wyspecjalizowanych albo Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej, dla każdego Państwa będącego Stroną Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, jak również dla każdego innego państwa zaproszonego przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych do stania się Stroną niniejszej konwencji. DzU z 1970 r., nr 26, poz. 208, załącznik i z 1971r., nr 7, poz. 85.

47. Dz.U. z 1976 nr 32 poz. 186.

48. Patrz: Art. 3 ICERD.

49. Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego z 1998 r., Art. 7 ust. 1(j), ust 2(h), Dz. U. z dnia 9 maja 2003 r.

4. Konwencja przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej z 2000 r.

Celem Konwencji jest promowanie współpracy międzynarodowej tak, by skuteczniej zapobiegać i zwalczać międzynarodową przestępczość zorganizowaną. Określa ona odpowiednie środki i mechanizmy, które państwa – strony powinny przyjąć, wdrożyć lub podjąć w celu skuteczniejszego zwalczania przestępczości zorganizowanej (dotyczą one m.in. penalizacji określonych czynów, określania jurysdykcji, gwarancji praw oskarżonego, ekstradycji, wzajemnej pomocy prawnej, technik dochodzeniowych, ochrony świadków, pomocy dla ofiar, współpracy organów ścigania). Konwencję uzupełniają, podpisane i ratyfikowane przez Polskę, Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi z 2001 r., Protokół przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną z 2001 r., oraz Protokół przeciwko nielegalnemu wytwarzaniu i obrotowi bronią palną.

Konwencja ustanawia Konferencję Państw – Stron, która ma czuwać nad realizacją postanowień Konwencji, a państwa są zobowiązane dostarczać Konferencji informacje o realizowanych i planowanych działaniach w celu wdrożenia Konwencji.

5. Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego z 1998 r.

Statut ustanawia Międzynarodowy Trybunał Karny, definiuje przestępstwa podlegające jurysdykcji Trybunału, określa jego organizację i podstawowe procedury, a także zasady współpracy państw – stron Trybunału. MTK jest pierwszym stałym, międzynarodowym trybunałem karnym, a w zakres jego kompetencji wchodzi sądzenie osób fizycznych podejrzanych o popełnienie zbrodni ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości, zbrodni wojennych i aktów agresji. Trybunał może sądzić zbrodnie, które miały miejsce po wejściu w życie Statutu, czyli po 1 lipca 2002 r. Podstawową zasadą działania Trybunału jest zasada komplementarności, która oznacza, że właściwość MTK jest wtórna w stosunku do sądów krajowych mających pierwszeństwo w sądzeniu osób podejrzanych o popełnienie ww. zbrodni. Statut Rzymski wprowadza również nowatorskie rozwiązania względem ofiar zbrodni znajdujących się w jego właściwości, stwarzając takim ofiarom możliwość udziału w procesie a także, w razie skazania, domagania się reparacji za poniesione straty.

MTK jest pierwszym stałym międzynarodowym trybunałem karnym, a Statut Rzymski jest owocem wieloletnich prac kodyfikacyjnych m.in. Komisji Prawa Międzynarodowego ONZ, a przy jego tworzeniu precedensową rolę odegrały także organizacje pozarządowe. Polska podpisała Statut już w 1999 r., a ratyfikowała w 2001 r.⁽⁵⁰⁾, ale nie ratyfikowała żadnej z dwóch poprawek, jakie zostały przyjęte do Statutu podczas Konferencji rewizyjnej w Kampali w 2010 r. Pierwsza, ratyfikowana do tej pory przez 9 państw, dotyczy objęcia Statutem przestępstwa użycia broni masowego rażenia w konfliktach zbrojnych o charakterze wewnętrznym, który dotychczas obejmował tylko konflikty międzynarodowe. Druga poprawka, do tej pory ratyfikowana przez 7 państw, definiuje przestępstwo agresji, które nie zostało sprecyzowane podczas uchwalania Statutu Rzymskiego w 1999 r.⁽⁵¹⁾

50. Dz. U. z 2003 r. Nr 78, poz. 708

51. Zgodnie z art. 8 bis Statutu Rzymskiego aktem agresji są: a) napaść lub atak sił zbrojnych jednego państwa na terytorium innego lub okupacja militarna, chociażby tymczasowa, wynikająca z takiej napaści lub ataku lub jakiegokolwiek zajęcia terytorium państwa lub jego części przy użyciu siły; b) bombardowanie przez siły zbrojne lub użycie jakiegokolwiek innej broni przeciwko terytorium innego państwa; c) blokada portów lub wybrzeży przez siły zbrojne innego państwa; d) zaatakowanie przez

6. Konwencja w sprawie ochrony wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem z 2006 r.

Konwencja w sprawie ochrony wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem przyjęta została 20 grudnia 2006 r. przez Zgromadzenie Ogólne ONZ i weszła w życie 23 grudnia 2010 r., po przystąpieniu do niej 20 państw. Konwencja jest pierwszą, wiążącą umową międzynarodową o charakterze globalnym, która definiuje wymuszone zaginięcie jako zbrodnię przeciwko ludzkości. Artykuł 2 określa wymuszone zaginięcia jako: zatrzymanie, areszt, uprowadzenie lub jakąkolwiek inną formę pozbawienia wolności przez funkcjonariuszy państwowych albo przez osoby bądź grupy osób działające z upoważnienia, pomocą lub milczącą zgodą państwa, po którym następuje odmowa uznania pozbawienia wolności lub zatajenie losu bądź miejsca przebywania danej osoby.

Konwencja zobowiązuje państwa do niej przystępujące do penalizacji wymuszonych zaginięć w prawie krajowym, ściganie i karania osób i grup odpowiedzialnych za wymuszone zaginięcia. Ponadto przewiduje ona ścisłą współpracę państw – stron w tym zakresie. Jeśli chodzi o przeciwdziałanie, Konwencja wprowadza szereg gwarancji, które mają zapobiegać przyszłym zaginięciom, m.in. zakazując przetrzymywania osób w tajnych miejscach czy na podstawie decyzji wydanych w okolicznościach i przez organy do tego nie umocowane, czy nakazując państwu zagwarantowanie osobie pozbawionej wolności korzystania z prawa porozumiewania się z rodziną, pełnomocnikiem lub inną wybraną osobą. Co istotne, w Konwencji po raz pierwszy uwzględnione zostały prawa bliskich, którzy bezpośrednio ucierpieli w wyniku wymuszonego zaginięcia. Są to m.in. prawo do prawdy o okolicznościach wymuszonego zaginięcia, o postępie i wynikach dochodzenia, o losie osoby zaginionej, ale także np. prawo do zadośćuczynienia.

Konwencja daje również wyraz temu, że wymuszone zaginięcia są dzisiaj problemem z pogranicza praw człowieka i prawa humanitarnego, stanowiąc, że jest ona stosowana bez uszczerbku dla obowiązków państw – stron wynikających z postanowień międzynarodowego prawa humanitarnego, a także dla możliwości upoważnienia Międzynarodowego Czerwonego Krzyża do wizytowania miejsc pozbawienia wolności także w sytuacjach nie objętych międzynarodowym prawem humanitarnym (artykuł 43).

Ciałem wykonawczym Konwencji jest Komitet do spraw wymuszonych zaginięć składający się z dziesięciu niezależnych i bezstronnych ekspertów w dziedzinie praw człowieka, wybieranych przez państwa – strony według sprawiedliwego podziału geograficznego. Do kompetencji Komitetu należy m.in. przegląd raportów sprawozdawczych państw stron i rozpatrywanie indywidualnych wniosków o wszczęcie poszukiwań i odnalezienie osoby zaginionej, które mogą składać krewni, przedstawiciele prawni osoby zaginionej a także każda inna osoba, która ma w tym uzasadniony interes.

Polska nie jest stroną Konwencji. W dniu 4 marca 2013 r. Minister Sprawiedliwości zwrócił się do Rady Ministrów o zgodę na jej podpisanie⁽⁵²⁾. Nie wydaje się, by przystąpienie przez Polskę do tej Konwencji nakładało na nią szczególne trudności związane

siły zbrojne innego państwa lądu, morza, sił powietrznych lub marynarki albo służy powietrznego innego państwa; e) użycie sił zbrojnych przebywających na terytorium innego państwa w wyniku zawartego z nim porozumienia w sposób sprzeczny z warunkami tego porozumienia lub przedłużenia ich pobytu na terytorium innego państwa po wygaśnięciu porozumienia; f) udostępnianie przez państwo swego terytorium innemu państwu, w celu dokonania agresji przeciwko państwu trzeciemu; g) wysyłanie przez państwo lub z upoważnienia państwa uzbrojonych band, grup, cywili czy zbrojnych najemników, którzy dokonują aktów zbrojnych przeciwko innemu państwu o ciężkości porównywalnej do tej właściwej dla ww. czynów, a także angażowanie się w znaczący sposób w takie akty.

52. Minister Sprawiedliwości zamierza podpisać Międzynarodową Konwencję ONZ w sprawie wymuszonych zaginięć, 4 marca 2013 r., <http://ms.gov.pl/pl/informacje/news,4774,minister-sprawiedliwosci-zamierza-podpisac.html>.

z dostosowywaniem prawa krajowego, które spełnia już wymagania nakładane przez Konwencję w celu zwalczania i zapobiegania wymuszonym zaginięciom. Tym bardziej, że ze względów aksjologicznych i historycznych Polska powinna przystąpić do Konwencji i w ten sposób promować na arenie międzynarodowej standardy prawne mające na celu zapobieganie i zwalczanie wymuszonych zaginięć⁵³.

VII. Prawo humanitarne

1. Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i przekazywania min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu z 1997 r. (tzw. Konwencja Ottawska)

Państwa przystępując do tej Konwencji zobowiązują się, że nigdy i w żadnej sytuacji nie będą używać, konstruować, produkować, składować lub przekazywać min przeciwpiechotnych lub kogokolwiek wspierać, zachęcać ani nakłaniać w jakikolwiek sposób do podejmowania działalności zabronionej Państwu Stronie z mocy niniejszej Konwencji. Ponadto Konwencja nakłada na państwa – strony obowiązek zniszczenia min przeciwpiechotnych, zarówno tych zmagazynowanych jak i tych znajdujących się w ziemi. Konwencja ma zastosowanie tylko do min przeciwpiechotnych czyli „skonstruowana tak, by wybuch[a]ły wskutek obecności, bliskości lub kontaktu z człowiekiem i przeznaczon[ych] do wyłączenia z walki, ranienia lub zabicia jednej lub większej liczby osób” i umieszczonych pod lub na ziemi lub innej powierzchni albo w jej pobliżu.

Konwencja przewiduje również szeroki zakres wzajemnej współpracy państw – stron, a także ich współdziałania z ONZ, organizacjami regionalnymi, z innymi organizacjami międzyrządowymi lub pozarządowymi. Chodzi tu m.in. o wzajemną pomoc m.in. w zakresie leczenia ofiar min, prowadzenia programów ostrzegania przed niebezpieczeństwem min oraz działania związane z rozminowywaniem.

Państwa – strony są zobowiązane do składania Sekretarzowi Generalnemu ONZ (SG) rocznych sprawozdań z wykonania postanowień Konwencji. Ponadto w razie wątpliwości co do przestrzegania Konwencji przez któreś z państw – stron, każda strona Konwencji za pośrednictwem SG może prosić dane państwo o wyjaśnienie, a w razie konieczności, zwołać Zgromadzenie państw – stron, które z kolei może wysłać do danego państwa misję ds. ustalenia faktów i na podstawie jej raportu podjąć odpowiednie działania.

Polska podpisała Konwencję Ottawską w grudniu 1997 r., a ratyfikowała 21 listopada 2012 r. Rząd jako powód opóźnionej ratyfikacji przywoływał m.in. „względy obronności państwa”. Szeroko zakrojona kampania Polskiego Czerwonego Krzyża na rzecz ratyfikacji przez Polskę Konwencji Ottawskiej wpłynęła na decyzję o ratyfikacji Konwencji.

Ratyfikując Konwencję rząd polski zastrzegł, że samo uczestnictwo polskich sił zbrojnych lub obywateli polskich w planowaniu lub realizacji operacji, ćwiczeń lub innego rodzaju działalności wojskowej, prowadzonych wspólnie z siłami zbrojnymi państw niebędących stronami Konwencji, a które angażują się w działania zabronione na mocy Konwencji, nie jest, samo przez się, pomocą, zachęcaniem lub nakłanianiem.

2. Konwencja o zakazie stosowania broni kasetowej z 2008 r. (tzw. Konwencja z Oslo)

53. Stanowisko takie wyraził: M. Wróblewski, *Zjawisko wymuszonych zaginięć jako współczesne wyzwanie dla ochrony praw człowieka*, [w:] B. Janusz-Pawletta (red.), „Walczyć po ludzku czyli ochrona praw człowieka w działaniach zbrojnych”, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2011, s. 68.

Używanie broni kasetowej jest w sposób ogólny uregulowane w Pierwszym Protokole Dodatkowym z 1977 r. do Konwencji Genewskich, którego Polska jest stroną, a także w prawie zwyczajowym. Zakazują one używania broni nie rozróżniającej między żołnierzami czy obiektami wojskowymi a ludnością i obiektami cywilnymi, a także broni mającej nieproporcjonalnie niekorzystny skutek dla ludności i obiektów cywilnych względem oczekiwanej korzyści militarnej. Protokół V dotyczący wybuchowych pozostałości wojny do Konwencji o Niektórych Broniach Konwencjonalnych z 1980 r., którego Polska jest stroną, ma zastosowanie do broni kasetowej, jako że w sposób ogólny nakazuje oczyścić tereny, które objęte były konfliktem z pozostałości broni, która nie uległa detonacji i zalega w ziemi. Jednakże dokument ten nie zawiera żadnych regulacji dotyczących broni kasetowej i jej specyfiki. Czyni to dopiero Konwencja z Oslo, która stanowi, że państwom – stronom w żadnych okolicznościach nie wolno używać broni kasetowej, prowadzić badań, produkować lub w inny sposób pozyskiwać, składować, zachowywać lub przekazywać komukolwiek, bezpośrednio lub pośrednio, broni kasetowej. Konwencja w sposób analogiczny do Konwencji Ottawskiej zakazuje również wspierania, zachęcania lub nakłaniania kogokolwiek do podejmowania działalności przez nią zakazanej.

Jeśli chodzi o postanowienia dotyczące likwidowania posiadanych arsenałów broni kasetowej, państwa – strony są zobowiązane dokonać tego nie później niż w ciągu 8 lat od wejścia w życie Konwencji, a obszary gdzie użyta była broń kasetowa powinny być oczyszczone w ciągu 10 lat od wejścia w życie Konwencji.

Państwa – strony mogą współpracować militarnie z państwami, które nie przystąpiły do Konwencji, także jeśli są one zaangażowane w działania sprzeczne z Konwencją. Ten pragmatyczny zapis jest konieczny gdyż w przeciwnym razie państwa – strony nie mogłyby uczestniczyć we wspólnych działaniach międzynarodowych z takimi państwami jak USA.

Konwencja z Oslo przewiduje również szeroką współpracę stron, organizacji międzynarodowych i pozarządowych w zakresie technicznego, materialnego i finansowego wsparcia państw dotkniętych skutkami użycia broni kasetowej, a także w niszczeniu zasobów broni kasetowej i oczyszczaniu terenów przez nią dotkniętych oraz w zakresie udzielania wsparcia ofiarom broni kasetowej.

W ramach monitorowania wdrażania postanowień Konwencji, państwa – strony mają składać coroczny raport SG ONZ z wykonania postanowień Konwencji, a w razie wątpliwości co do przestrzegania Konwencji przez któreś z państw – stron, każda strona Konwencji, za pośrednictwem SG może prosić dane państwo o wyjaśnienie. W razie potrzeby, sprawa może być ostatecznie rozpatrzona przez Spotkanie Państw – Stron, które rozpatrzy, jakie środki w danej sytuacji należy podjąć w celu wyjaśnienia danej sprawy.

Polska nie podpisała Konwencji z Oslo. Rząd RP uzasadniał swoje stanowisko o nieprzystąpieniu do Konwencji koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa kraju. Podobne argumenty wysuwają niektóre spośród krajów UE (Cypr, Estonia, Finlandia, Grecja, Rumunia, Słowacja). Rząd RP twierdzi, że Polska konsekwentnie stosuje zasadę nieeksportowania amunicji kasetowej⁵⁴. Równocześnie wskazuje na fakt, że główni producenci broni kasetowej – Brazylia, Chiny, Indie, Korea Południowa, Pakistan, Stany Zjednoczone czy większość państw Bliskiego Wschodu – nie zamierzają związać się Konwencją w najbliższym czasie. Wydaje się, iż – zdaniem rządu – względy te udaremniają ewentu-

54. Odpowiedź Ministra Obrony Narodowej – z upoważnienia prezesa Rady Ministrów – na interpelację nr 6884 w sprawie nieratyfikowania przez Polskę konwencji zabraniającej stosowania broni kasetowej, 6 stycznia 2009 r., dostępna na: <http://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/4AAFF643>.

alne przystąpienie Polski do Konwencji.

3. Traktat o handlu bronią z 2013 r. (ATT)

Traktat o handlu bronią jest pierwszą umową międzynarodową, która reguluje międzynarodowy handel bronią konwencjonalną, zarówno lekką, jak i ciężką (samoloty, czołgi, itp.) Zasadniczym założeniem traktatu jest uregulowanie handlu bronią tak, by możliwie najszerzej przyczynił się on do zapobiegania zbrodniom wojennym i do ochrony ludności cywilnej. W tym celu traktat m.in. zakazuje państwom – stronom eksportowania broni w przypadku, gdyby naruszało to międzynarodowe embargo, a także zobowiązuje je do oceny ryzyka, czy sprzedawana broń znajdzie się w posiadaniu przestępców lub terrorystów, a także analizy, czy zostanie użyta w dokonywaniu ludobójstwa lub innych zbrodni na ludności cywilnej oraz czy zostanie wykorzystana w aktach przemocy wobec kobiet i dzieci. Konferencja Państw Stron ATT ma za zadanie monitorowanie wykonania postanowień ATT po jego wejściu w życie.

ROZDZIAŁ II

KONWENCJE MIĘDZYNARODOWEJ ORGANIZACJI PRACY

Warszawa, listopad 2013

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Tabela nr 2

Ip.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji
1.	Freedom of Association and Protection of the Right to Organise Convention, 1948 (No. 87)	Konwencja dotycząca wolności związkowej i ochrony praw związkowych		25 lutego 1957 r.	Dz.U.1958.29.125	152
2.	Right to Organise and Collective Bargaining Convention, 1949 (No. 98)	Konwencja dotycząca stosowania zasad prawa organizowania się i rokowań zbiorowych		25 lutego 1957 r.	Dz.U.1958.29.126	163
3.	Forced Labour Convention, 1930 (No. 29)	Konwencja dotycząca pracy przymusowej lub obowiązkowej	23 czerwca 1958 r.	30 lipca 1958 r.	Dz.U.1959.20.122	177
4.	Abolition of Forced Labour Convention, 1957 (No. 105)	Konwencja dotycząca zniesienia pracy przymusowej	23 czerwca 1958 r.	30 lipca 1958 r.	Dz.U.1959.39.240	174
5.	Minimum Age Convention, 1973 (No. 138)	Konwencja dotycząca najniższego wieku dopuszczenia do zatrudnienia	10 lutego 1978 r.	22 marca 1978 r.	Dz.U.1978.12.53	166
6.	Worst Forms of Child Labour Convention, 1999 (No. 182)	Konwencja dotycząca natychmiastowego zniesienia najgorszych form pracy dzieci		9 sierpnia 2002 r.	Dz.U.2004.139.1474	177
7.	Equal Remuneration Convention, 1951 (No. 100)	Konwencja dotycząca jednakowego wynagrodzenia dla pracujących mężczyzn i kobiet za pracę jednakowej wartości.	18 września 1954 r.	25 października 1954 r.	Dz.U.1955.38.238	171
8.	Labour Inspection Convention, 1947 (No. 81)	Konwencja dotycząca inspekcji pracy w przemyśle i handlu	2 czerwca 1995 r.		Dz.U.1997.72.450	144

Ip.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/ akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji
9.	Employment Policy Convention, 1964 (No. 122)	Konwencja dotycząca polityki zatrudnienia	29 września 1966 r.	24 listopada 1966 r.	Dz.U.1967.8.31	107
10.	Labour Inspection (Agriculture) Convention, 1969 (No. 129)	Konwencja dotycząca inspekcji pracy w rolnictwie		2 czerwca 1995 r.	Dz.U.1997.72.452	52
11.	Tripartite Consultation (International Labour Standards) Convention, 1976 (No. 144)	Konwencja dotycząca trójstronnych konsultacji w zakresie wprowadzania w życie międzynarodowych norm w sprawie pracy		15 marca 1996 r.	Dz.U.1994.103.503	134

Legenda:
Prava Człowieka (I Gen)
Prava Spół. Gosp. I Kult. (II Gen)
Dyskryminacja (w tym kobiet i mniejszości)
Dzieci
Karne
Uchodźcy, migranci, obywatelstwo

Rozdział II

Konwencje Międzynarodowej Organizacji Pracy

Międzynarodowa Organizacja Pracy (MOP) została utworzona podczas Paryskiej konferencji pokojowej w 1919 r. jako autonomiczna organizacja stowarzyszona z Ligą Narodów, zajmująca się sprawami społecznymi. Po II wojnie światowej, w 1946 roku MOP została pierwszą agencją wyspecjalizowaną przy Organizacji Narodów Zjednoczonych, a dzisiaj jej członkami jest 185 państw. Podstawowymi funkcjami organizacji jest ustanawianie międzynarodowych standardów pracy i wsparcie techniczne dla państw zgodnie z podstawowymi celami MOP, tj. promocją fundamentalnych zasad i praw w pracy, zwiększaniem szans zatrudnienia, zabezpieczenia i dialogu społecznego. Ponadto, MOP zajmuje się także promowaniem rozwoju niezależnych organizacji pracodawców i pracowników. Od momentu powstania Organizacja przyjęła 189 konwencji i 201 zaleceń, które regulują m.in. różne aspekty administracji pracy, minimalnej płacy, polityki zatrudnienia, warunków pracy, zabezpieczenia socjalnego, bezpieczeństwa i higieny pracy czy podstawowych praw człowieka (np. wolność stowarzyszeń, czy likwidacji dyskryminacji w zatrudnieniu). Nad stosowanie się państw do konwencji i zaleceń MOP czuwa niezależny Komitet Ekspertów ds. Stosowania Konwencji i Zaleceń, a także trójstronny Komitet Stosowania Konwencji i Zaleceń, funkcjonujący jako jeden z organów zgromadzenia ogólnego członków organizacji, Międzynarodowej Konferencji Pracy. Nadzorują one zgodność działań państw z normami ustanawianymi przez MOP. Polska dotychczas ratyfikowała 81 konwencji MOP, w tym wszystkie osiem konwencji podstawowych.

1. Konwencja nr 87 dotycząca wolności związkowej i ochrony praw związkowych z 1948 r.

Konwencja zobowiązuje państwa będące jej stronami do zagwarantowania wszystkim pracownikom i pracodawcom nieskrępowaną, bez konieczności otrzymania uprzedniego zezwolenia, możliwość tworzenia i przystępowania do organizacji mających za cel popieranie i ochronę interesów pracowników bądź pracodawców. Związki takie mają prawo opracowywania swych statutów i regulaminów wewnętrznych, swobodnego wybierania przedstawicieli, powoływania zarządu, działalności oraz układania programu działania. Związki te powinny mieć zagwarantowane prawo do tworzenia federacji i konfederacji, a te z kolei prawo do przystępowania do międzynarodowych organizacji. Konwencja nakazuje także władzom państwowym powstrzymywanie się od wszelkich interwencji w działalność tych organizacji, które ograniczałyby ich prawa.

Stronami Konwencji są 152 państwa, Polska ratyfikowała ją w 1957 r.

2. Konwencja nr 98 dotycząca stosowania zasad prawa organizowania się i rokowań zbiorowych z 1949 r.

Konwencja dotyczy stosowania zasad prawa organizowania się i rokowań zbiorowych. Reguluje ona także dwa aspekty wolności zrzeszania się. Pierwszy dotyczy ochrony pracowników przed naruszeniami tej wolności oraz ochrony organizacji pracowników i pracodawców przed wzajemną ingerencją w sprawy wewnętrzne. Drugi zaś to zobowiązanie stron konwencji do wspierania i zachęcania do prowadzenia rokowań zbiorowych w celu zawierania układów zbiorowych pracy.

Stronami Konwencji są 163 państwa, Polska ratyfikowała ją w 1957 r.

3. Konwencja nr 29 dotycząca pracy przymusowej lub obowiązkowej z 1930 r.

Konwencja nakazuje sygnatariuszom zniesienie stosowania pracy przymusowej, a także obowiązkowej, które są zdefiniowane w Konwencji jako „wszelka praca lub usługi wymagane od jakiejś osoby pod groźbą jakiejkolwiek kary i do których dana osoba nie zgłosiła się dobrowolnie”. Tym samym Konwencja określa także przypadki wyjątkowe, w których to praca o takim charakterze jest dozwolona. Są to np. odbycie służby wojskowej, praca nakazana wyrokiem sądowym czy obowiązki obywatelskie (praca na rzecz ogółu).

Stronami Konwencji są 177 państwa, Polska ratyfikowała ją w 1958 r.

4. Konwencja nr 105 dotycząca zniesienia pracy przymusowej z 1957 r.

Konwencja nakłada na państwa – strony obowiązek natychmiastowego i całkowitego zniesienia pracy przymusowej lub obowiązkowej. Ponadto Konwencja zabrania korzystania z pracy przymusowej jako środka nacisku lub wychowania politycznego albo jako sankcji w stosunku do osób mających lub wypowiadających pewne poglądy polityczne albo manifestujących opozycję ideologiczną wobec ustalonego ustroju politycznego, społecznego lub gospodarczego; jako metody mobilizowania albo wykorzystania siły roboczej dla celów rozwoju gospodarczego; jako środka dyscypliny pracy; jako kary za udział w strajkach. Konwencja zabrania pracy przymusowej pod jakąkolwiek postacią⁵⁵.

Stronami Konwencji są 174 państwa, Polska ratyfikowała Konwencję w 1958 r.

5. Konwencja nr 138 dotycząca najniższego wieku dopuszczenia do zatrudnienia z 1973 r.

Konwencja ma na celu całkowite zniesienie pracy dzieci i ustalenie minimalnego wieku podjęcia pracy na 15 lat, z możliwością czasowego określenia tego wieku na lat 14. Konwencja stwierdza, że prawo może zezwalać na lekką pracę dzieci w wieku 13 do 15 lat, przy czym praca ta nie może mieć negatywnego wpływu na zdrowie bądź naukę dzieci.

55. Patrz w szczególności: Konwencja dotycząca pracy przymusowej lub obowiązkowej z 1930 r., Konwencja z 1926 r. w sprawie niewolnictwa wraz z jej Uzupełniającą Konwencją z 1956 r. w sprawie zniesienia niewolnictwa, handlu niewolnikami oraz instytucji i praktyk zbliżonych do niewolnictwa, a także Konwencja o ochronie płacy z 1949 r. oraz Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1948 r.

Konwencja ta zastąpiła wcześniejsze umowy międzynarodowe dotyczące minimalnego wieku podjęcia pracy a odnoszące się do różnych sektorów gospodarki.

Stronami Konwencji jest 166 państw, Polska ratyfikowała ją w 1978 r.

6. Konwencja nr 182 dotycząca natychmiastowego zniesienia najgorszych form pracy dzieci z 1999 r.

Konwencja to najważniejszy dokument MOP odnoszący się do pracy przymusowej dzieci, który nakłada na państwa – strony obowiązek podjęcia natychmiastowych i skutecznych działań w celu eliminowania najgorszych form pracy dzieci. Artykuł 3 Konwencji zalicza do nich wszystkie formy niewolnictwa lub praktyk do niego podobnych (tj. handel dziećmi, niewolnictwo za długi, pańszczyzna, praca przymusowa lub obowiązkowa, angażowanie dzieci w konflikty zbrojne); korzystanie, angażowanie lub proponowanie dziecka do prostytucji, produkcji pornografii lub przedstawień pornograficznych; korzystanie, angażowanie lub proponowanie dziecka do nielegalnych działalności, w szczególności do produkcji i handlu narkotyków; a także praca, która ze względu na swój charakter lub okoliczności, w których jest prowadzona, może zagrażać zdrowiu, bezpieczeństwu lub moralności dzieci. Konwencja Nr 182 zobowiązuje państwa – strony m. in. do opracowania i realizacji programu działania na rzecz eliminowania najgorszych form pracy dzieci oraz stworzenia mechanizmów monitorowania postanowień niniejszej Konwencji.

Stronami Konwencji jest 177 państw, Polska ratyfikowała ją w 2002 r.

7. Konwencja nr 100 dotycząca jednakowego wynagrodzenia dla pracujących mężczyzn i kobiet za pracę jednakowej wartości z 1951 r.

Konwencja zaleca, aby strony zapewniały stosowanie zasady jednakowego wynagrodzenia pracujących kobiet i mężczyzn za pracę jednakowej wartości. Zgodnie z Konwencją stawki wynagrodzenia powinny być ustalane bez dyskryminacji opartej na płci. Dokument nakazuje również, aby jej strony współpracowały w odpowiedni sposób z zainteresowanymi organizacjami pracodawców i pracowników w celu nadania skuteczności postanowieniom Konwencji.

Stroną Konwencji jest 171 państw, Polska ratyfikowała ją w 1954 r.

8. Konwencja nr 111 dotycząca dyskryminacji w zakresie zatrudnienia i wykonywania zawodu z 1958 r.

Konwencja jest jedną z ośmiu fundamentalnych konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy. Definiuje ona dyskryminację jako wszelkie rozróżnienie, wyłączenie lub uprzywilejowanie oparte na rasie, kolorze skóry, płci, religii, poglądach politycznych, pochodzeniu narodowym lub społecznym, które powoduje zniweczenie albo naruszenie równości szans lub traktowania w zakresie zatrudnienia lub wykonywania zawodu; wszelkie inne rozróżnienie, wyłączenie lub uprzywilejowanie powodujące zniweczenie albo naruszenie równości szans lub traktowania w zakresie zatrudnienia lub wykonywania zawodu, wymienione przez zainteresowanego członka Międzynarodowej Organizacji Pracy po wcześniejszym zasięgnięciu opinii reprezentatywnych organizacji pracodawców i pracowników oraz innych właściwych organizacji, o ile takie istnieją.

Konwencja zobowiązuje państwa członkowskie do opracowania i prowadzenia polityki krajowej, zmierzającej do likwidacji wszelkich form dyskryminacji w zatrudnieniu oraz wprowadzającej w życie zasadę równych szans i równego traktowania na rynku pracy. W celu przyjęcia i stosowania tej polityki, zaleca państwom – stronom współpracę z organizacjami pracodawców i pracowników i innych właściwych instytucji, jak również wprowadzenie odpowiednich rozwiązań prawnych i odpowiednie dostosowanie praktyki. Wszelkie kroki powzięte w celu realizacji owej polityki strony Konwencji mają wskazywać w rocznych sprawozdaniach o stosowaniu konwencji.

Stronami Konwencji jest 171 państw, Polska ratyfikowała ją w 1961 r.

ROZDZIAŁ III

KONWENCJE RADY EUROPY

Warszawa, listopad 2013

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Tabela nr 3

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/ akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
1.	Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 4/11/1950	Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	26/11/1991	19/1/1993	Dz.U.1993.61.284	47	(1)
2.	Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 20/3/1952	Protokół Nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	14/9/1992	10/10/1994	Dz.U.1995.36.175/1	45	
3.	Protocol No. 2 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, conferring upon the European Court of Human Rights competence to give advisory opinions 6/5/1963	Protokół Nr 2 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	26/11/1991	19/1/1993	Dz.U.1995.36.176	47	
4.	Protocol No. 3 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending Articles 29, 30 and 34 of the Convention 6/5/1963	Protokół Nr 3 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	26/11/1991	19/1/1993	Dz.U.1993.61.284-285	47	
5.	Protocol No. 4 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, securing certain rights and freedoms other than those already included in the Convention and in the first Protocol thereto 16/9/1963	Protokół Nr 4 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	14/9/1992	10/10/1994	Dz.U.1995.36.175/2	43	

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/ akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
6.	Protocol No. 5 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending Articles 22 and 40 of the Convention 20/1/1966	Protokół Nr 5 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	26/11/1991	19/1/1993	Dz.U.1993.61.284-285	47	
7.	Protocol No. 6 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms concerning the Abolition of the Death Penalty 28/4/1983	Protokół Nr 6 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	18/11/1999	30/10/2000	Dz.U.2001.23.266	46	(2)
8.	Protocol No. 7 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 22/11/1984	Protokół Nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	14/9/1992	4/12/2002	Dz.U.2003.42.364	43	
9.	Protocol No. 8 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 19/3/1985	Protokół Nr 8 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	26/11/1991	19/1/1993	Dz.U.1993.61.284-285	47	
10.	Protocol No. 9 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 6/11/1990	Protokół Nr 9 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	14/9/1992	10/10/1994	Dz.U.1995.36.177	24	
11.	Protocol No. 10 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 25/3/1992	Protokół Nr 10 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	14/9/1992	10/10/1994		25	(3)
12.	Protocol No. 11 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, restructuring the control machinery established there- by 11/5/1994	Protokół Nr 11 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	11/5/1994	20/5/1997	Dz.U.1998.147.962	47	

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/ akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
13.	Protocol No. 12 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 4/11/2000	Protokół Nr 12 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	Brak	Brak		18	(4)
14.	Protocol No. 13 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, concerning the abolition of the death penalty in all circumstances 3/5/2002	Protokół Nr 13 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	3/5/2002	27/8/2013	Dz.U.2013.1044	44	(5)
15.	Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention 13/5/2004	Protokół Nr 14 do konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności zmieniający system kontroli Konwencji	10/11/2004	12/10/2006	Dz.U.2010.90.587	47	
16.	Protocol No. 14bis to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 27/5/2009	Protokół Nr 14bis do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	1/10/2009	Brak		12	(6)
17.	Protocol No. 15 amending the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 24/6/2013	Protokół Nr 15 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	Brak	Brak		1	(7)
18.	European Interim Agreement on Social Security Schemes Relating to Old Age, Invalidity and Survivors 11/12/1953	Europejskie Porozumienie Tymczasowe dotyczące zabezpieczenia społecznego na wypadek starości, inwalidztwa i dla osób pozostających przy życiu	Brak	Brak		21	

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
19.	Protocol to the European Interim Agreement on Social Security Schemes Relating to Old Age, Invalidity and Survivors 11/12/1953	Protokół do Europejskiego Porozumienia Tymczasowego dotyczącego zabezpieczenia społecznego na wypadek starości, inwalidztwa i dla osób pozostających przy życiu	Brak	Brak		21	
20.	European Convention on Social and Medical Assistance 11/12/1953	Europejska Konwencja o pomocy społecznej i medycznej	Brak	Brak		18	
21.	Protocol to the European Convention on Social and Medical Assistance 11/12/1953	Protokół do Europejskiej Konwencji o pomocy społecznej i medycznej	Brak	Brak		17	
22.	European Convention on Extradition 13/12/1957	Europejska Konwencja o ekstradycji	19/2/1993	15/6/1993	Dz.U.1994.70.307	50	(8)
23.	Additional Protocol to the European Convention on Extradition 15/10/1975	Protokół dodatkowy do Europejskiej Konwencji o ekstradycji	19/2/1993	15/6/1993	Dz.U.1994.70.307	39	
24.	Second Additional Protocol to the European Convention on Extradition 17/3/1978	Drugi protokół dodatkowy do Europejskiej Konwencji o ekstradycji	19/2/1993	15/6/1993	Dz.U.1994.70.307	42	
25.	Third Additional Protocol to the European Convention on Extradition 10/11/2010	Trzeci protokół dodatkowy do Europejskiej Konwencji o ekstradycji	7/10/2011	Brak		5	(9)
26.	Fourth Additional Protocol to the European Convention on Extradition 20/9/2012	Czwarty protokół dodatkowy do Europejskiej Konwencji o ekstradycji	20/9/2012	Brak		1	(10)
27.	European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters 20/4/1959	Europejska Konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych	9/5/1994	19/3/1996	Dz.U.1999.76.854	50	

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/ akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
28.	Additional Protocol to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters 17/3/1978	Protokół dodatkowy do Europejskiej Konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych	9/5/1994	19/3/1996		43	
29.	Second Additional Protocol to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters 8/11/2001	Drugi protokół dodatkowy do Europejskiej Konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych	11/9/2002	9/10/2003	Dz.U.1999.76.854	30	
30.	European Agreement on the Abolition of Visas for Refugees 20/4/1959	Europejskie porozumienie w sprawie zniesienia wiz dla uchodźców	19/5/2004	20/4/2005	Dz.U.2005.225.1929	23	
31.	European Social Charter 18/10/1961	Europejska Karta Społeczna	26/11/1991	25/6/1997	Dz.U. 1999 Nr 8 poz.67	27	(11)
32.	Additional Protocol to the European Social Charter 5/5/1988	Dodatkowy protokół do Europejskiej Karty Społecznej	Brak	Brak		13	(12)
33.	Protocol amending the European Social Charter 21/10/1991	Protokół zmieniający Europejską Kartę Społeczną	18/4/1997	25/6/1997		23	(13)
34.	Additional Protocol to the European Social Charter Providing for a System of Collective Complaints 9/11/1995	Dodatkowy protokół do Europejskiej Karty Społecznej wprowadzający system skarg zbiorowych [albo po prostu Protokół skarg zbiorowych, brak chyba oficjalnego tłumaczenia]	Brak	Brak		13	(14)
35.	European Social Charter (revised) 3/5/1996	Europejska Karta Społeczna (zrewidowana)	25/10/2005	Brak		33	(15)
36.	Convention on the Reduction of Cases of Multiple Nationality and on Military Obligations in Cases of Multiple Nationality 6/5/1963	Konwencja o ograniczeniu przypadków wielokrotnego obywatelstwa i o obowiązkach służby wojskowej w przypadkach wielokrotnego obywatelstwa	Brak	Brak		12	

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
37.	Additional Protocol to the Convention on the Reduction of Cases of Multiple Nationality and Military Obligations in Cases of Multiple Nationality 24/11/1977	Protokół dodatkowy do Konwencji o ograniczeniu przypadków wielokrotnego obywatelstwa i o obowiązku służby wojskowej w przypadkach wielokrotnego obywatelstwa	Brak	Brak		4	(16)
38.	Protocol amending the Convention on the Reduction of Cases of Multiple Nationality and Military Obligations in Cases of Multiple Nationality 24/11/1977	Protokół zmieniający Konwencję o ograniczeniu przypadków wielokrotnego obywatelstwa i o obowiązku służby wojskowej w przypadkach wielokrotnego obywatelstwa	Brak	Brak		8	(17)
39.	Second Protocol amending the Convention on the Reduction of Cases of Multiple Nationality and Military Obligations in Cases of Multiple Nationality 2/2/1993	Drugi Protokół dodatkowy zmieniający Konwencję o ograniczeniu wielokrotnego obywatelstwa i o obowiązku służby wojskowej w przypadkach wielokrotnego obywatelstwa	Brak	Brak		2	
40.	European Code of Social Security 16/4/1964	Europejski kodeks zabezpieczenia społecznego	Brak	Brak		21	
41.	Protocol to the European Code of Social Security 16/4/1964	Protokół do europejskiego kodeksu zabezpieczenia społecznego	Brak	Brak		7	(18)
42.	European Code of Social Security (Revised) 6/11/1990	Europejski kodeks zabezpieczenia społecznego (zrewidowany)	Brak	Brak		1	(19)
43.	European Convention on the Adoption of Children 24/4/1967	Europejska Konwencja o przysposobieniu dzieci	11/3/1996	21/6/1996	Dz.U.1999.99.1157	16	
44.	European Convention on the Adoption of Children (Revised) 27/11/2008	Europejska Konwencja o przysposobieniu dzieci (zrewidowana)	Brak	Brak		7	(20)

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/ akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
45.	European Agreement relating to Persons participating in Proceedings of the European Commission and Court of Human Rights 6/5/1969	Porozumienie europejskie w sprawie osób uczestniczących w postępowaniu przed Europejską Komisją oraz Europejskim Trybunałem Praw Człowieka	21/4/1995	12/4/1996	Dz.U.1996.112.535	26	
46.	European Convention on the International Validity of Criminal Judgments 28/5/1970	Europejska Konwencja o międzynarodowej ważności wyroków karnych	Brak	Brak		22	
47.	European Convention on the Repatriation of Minors 28/5/1970	Europejska Konwencja o repatriacji nieletnich	Brak	Brak		2	(21)
48.	European Convention on the Transfer of Proceedings in Criminal Matters 15/5/1972	Europejska Konwencja o przekazywaniu ścigania w sprawach karnych	Brak	Brak		25	
49.	European Convention on Social Security 14/12/1972	Europejska Konwencja o zabezpieczeniu społecznym	Brak	Brak		8	
50.	Supplementary Agreement for the Application of the European Convention on Social Security 14/12/1972	Porozumienie dodatkowe do Europejskiej Konwencji o zabezpieczeniu społecznym	Brak	Brak		8	
51.	Protocol to the European Convention on Social Security 11/5/1994	Protokół do Europejskiej Konwencji o zabezpieczeniu społecznym	Brak	Brak		1	(22)
52.	European Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitation to Crimes against Humanity and War Crimes 25/1/1974	Europejska Konwencja o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości	Brak	Brak		7	(23)
53.	European Convention on the Suppression of Terrorism 27/1/1977	Europejska Konwencja o zwalczaniu terroryzmu	13/9/1995	30/1/1996	Dz.U.1996.117.557	46	
54.	Protocol amending the European Convention on the Suppression of Terrorism 15/5/2003	Protokół zmieniający europejską Konwencję o zwalczaniu terroryzmu	15/5/2003	10/11/2004		31	(24)

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/ akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
55.	European Convention on the Legal Status of Migrant Workers 24/11/1977	Europejska Konwencja o statusie prawnym pracowników migrujących	Brak	Brak		11	
56.	European Convention on Recognition and Enforcement of Decisions concerning Custody of Children and on Restoration of Custody of Children 20/5/1980	Europejska Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń dotyczących pieczy nad dzieckiem oraz o przywróceniu pieczy nad dzieckiem	8/6/1995	13/11/1995	Dz.U.1996.31.134	37	
57.	European Agreement on Transfer of Responsibility for Refugees 16/10/1980	Europejskie porozumienie o przekazaniu odpowiedzialności za uchodźców	19/5/2004	20/4/2005	Dz.U.2005.225.1931	13	
58.	Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data 28/1/1981	Konwencja o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych	21/4/1999	23/5/2002	Dz.U.2003.3.25	46	
59.	Additional Protocol to the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data, regarding supervisory authorities and transborder data flows 8/11/2001	Protokół dodatkowy do Konwencji o Ochronie Osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych dotyczący organów nadzorczych i transgranicznych przepływów danych	21/11/2002	12/7/2005		34	
60.	Convention on the Transfer of Sentenced Persons 21/3/1983	Europejska Konwencja o przekazywaniu osób skazanych	22/11/1993	8/11/1994	Dz.U.1995.51.279	64	(25)
61.	Additional Protocol to the Convention on the Transfer of Sentenced Persons 18/12/1997	Dodatkowy protokół do Europejskiej Konwencji o przekazywaniu osób skazanych	19/2/1998	1/2/2000	Dz.U.2000.43.490	36	(26)
62.	European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes 24/11/1983	Europejska Konwencja o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy	Brak	Brak		25	(27)

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/ akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
63.	European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 26/11/1987	Europejska Konwencja o zapobieganiu torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu	11/7/1994	10/10/1994	Dz.U.1995.46.238	47	
64.	Protocol No. 1 to the European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 4/11/1993	Protokół nr 1 do Europejskiej Konwencji o zapobieganiu torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu	11/1/1995	24/3/1995	Dz.U.2000.21.261-262	47	
65.	Protocol No. 2 to the European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment 4/11/1993	Protokół nr 2 do Europejskiej Konwencji o zapobieganiu torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu	11/1/1995	24/3/1995	Dz.U.2000.21.262-262	47	
66.	Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime 8/11/1990	Konwencja o praniu, ujawnianiu, zajęciu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa	5/11/1998	20/12/2000	Dz.U.2003.46.394	48	
67.	Convention on the Participation of Foreigners in Public Life at Local Level 5/2/1992	Konwencja o uczestnictwie cudzoziemców w życiu publicznym na poziomie lokalnym	Brak	Brak		8	
68.	European Charter for Regional or Minority Languages 5/11/1992	Europejska karta języków regionalnych lub mniejszościowych	12/5/2003	12/2/2009	Dz.U.2009.137.1121	25	
69.	Framework Convention for the Protection of National Minorities 1/2/1995	Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych	1/2/1995	20/12/2000	Dz.U.2002.22.209	39	
70.	European Convention on the Exercise of Children's Rights 25/1/1996	Europejska Konwencja o wykonywaniu praw dzieci	25/6/1997	28/11/1997	Dz.U.2000.107.1128	17	(28)
71.	European Agreement relating to persons participating in proceedings of the European Court of Human Rights 5/3/1996	Europejskie Porozumienie w sprawie osób uczestniczących w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka	2/4/2008	6/12/2012	Dz.U.1996.112.535	37	

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/ akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
72.	Convention for the protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine 4/4/1997	Konwencja o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny	7/5/1999	Brak		29	
73.	Additional Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine, on the Prohibition of Cloning Human Beings 12/1/1998	Protokół dodatkowy do Konwencji o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny dotyczący zakazu klonowania istot ludzkich	7/5/1999	Brak		21	
74.	Additional Protocol to the Convention on Human Rights and Biomedicine concerning Genetic Testing for Health Purposes 27/11/2008	Protokół dodatkowy do Konwencji o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny dotyczący testów genetycznych dla celów zdrowotnych	Brak	Brak		3	(29)
75.	Additional Protocol to the Convention on Human Rights and Biomedicine concerning Transplantation of Organs and Tissues of Human Origin 24/1/2002	Protokół dodatkowy do Konwencji o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny dotyczący transplantacji organów i tkanek pochodzenia ludzkiego	Brak	Brak		12	(30)

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/ akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
76.	Additional Protocol to the Convention on Human Rights and Biomedicine, concerning Biomedical Research 25/1/2005	Protokół dodatkowy do Konwencji o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny dotyczący badań biomedycznych	Brak	Brak		9	(31)
77.	European Convention on Nationality 6/11/1997	Europejska Konwencja o obywatelstwie	29/4/1999	Brak		20	
78.	Criminal Law Convention on Corruption 27/1/1999	Prawnikarna Konwencja o korupcji	27/1/1999	11/12/2002	Dz.U.2005.29.249	44	
79.	Additional Protocol to the Criminal Law Convention on Corruption 15/5/2003	Protokół dodatkowy do Prawnikarnej Konwencji o korupcji	7/10/2011	Brak		32	
80.	Convention on Cybercrime 23/11/2001	Konwencja o cyberprzestępczości	23/11/2001	Brak		39	
81.	Additional Protocol to the Convention on Cybercrime, concerning the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems 28/1/2003	Protokół dodatkowy do Konwencji o cyberprzestępczości dotyczący kryminalizacji działań o charakterze rasistowskim i ksenofobicznym popełnianych przy użyciu systemów komputerowych	21/7/2003	Brak		20	
82.	Convention on Contact concerning Children 15/5/2003	Konwencja w sprawie kontaktów z dziećmi	24/9/2003	Brak		8	
83.	Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism 16/5/2005	Konwencja Rady Europy o zapobieganiu terroryzmowi	16/5/2005	3/4/2008	Dz.U.2008.161.998	30	
84.	Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings 16/5/2005	Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi	16/5/2005	17/11/2008	Dz.U.2009.20.107	40	

lp.	Konwencja	Tłumaczenie	Podpis/ przystąpienie/akcesja	Ratyfikacja	Dziennik ustaw	Liczba ratyfikacji	Inne uwagi (patrz przypisy pod tabelą)
85.	Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism 16/5/2005	Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu	16/5/2005	8/8/2007	Dz.U.2008.165.1028	23	
86.	Council of Europe Convention on the avoidance of statelessness in relation to State succession 19/5/2006	Konwencja Rady Europy o unikaniu zjawiska bezpaństwowości w związku z sukcesją państw	Brak	Brak		6	(32)
87.	Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse 25/10/2007	Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych	25/10/2007	Brak		28	
88.	Council of Europe Convention on Access to Official Documents 18/6/2009	Konwencja Rady Europy o dostępie do oficjalnych dokumentów	Brak	Brak		6	(33)
89.	Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence 11/5/2011	Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej	18/12/2012	Brak		4	(34)
90.	Council of Europe Convention on the counterfeiting of medical products and similar crimes involving threats to public health 28/10/2011	Konwencja Rady Europy dotycząca podrobienia produktów leczniczych oraz podobnych przestępstw wiążących się z zagrożeniami dla zdrowia publicznego	Brak	Brak		2	(35)

7. Ratyfikowały wszystkie państwa Rady Europy.

8. Tylko Rosja nie dokonała ratyfikacji.

9. Protokół Nr 10 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności podpisano 28 członków Rady Europy, przy czym tylko 3 nie ratyfikowało go. Dotychczas nie wszedł w życie.

10. Protokół Nr 12 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności podpisano 39 państw, z czego 18 dokonało ratyfikacji. Wszedł w życie 1/4/2005.

11. Protokół Nr 13 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności podpisało 45 Państw Stron umowy, z czego 43 ratyfikowały go (+ Polska 29 sierpnia 2013 r.).

12. Protokół nr 14bis do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności podpisały 22 Państwa Strony umowy.

13. Protokół nr 15 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności został podpisany przez 22 państwa, z czego tylko 1 ratyfikowało go - nie wszedł w życie.

14. Konwencję ratyfikowali wszyscy członkowie Rady Europy, a także Izrael, Korea Południowa i Republika Południowej Afryki.

15. Trzeci protokół dodatkowy do Europejskiej Konwencji o Ekstradycji podpisało 25 Państw Stron umowy, z czego 5 ratyfikowało go.
16. Czwarty protokół dodatkowy do Europejskiej Konwencji o Ekstradycji podpisało 12 państw. Nie wszedł w życie, gdyż dopiero jedno państwo dokonało ratyfikacji.
17. Uzasadnieniem dla zmiany zakresu obowiązywania EKS w stosunku do Polski poprzez wyłączenie z tego zakresu art. 8 ust. 4 pkt b były zarzuty formalne, skierowane przez Komisję Europejską do Polski, dotyczące transpozycji do prawa krajowego dyrektywy 2002/73/WE zmieniającej dyr. 76/207/EWG w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn.
18. Dodatkowy protokół do Europejskiej Karty Społecznej został podpisany przez 23 państwa, z czego 13 dokonało jego ratyfikacji.
19. Protokół zmieniający Europejską Kartę Społeczną podpisało 26 Państw Stron umowy, z czego 23 ratyfikowały go.
20. Dodatkowy protokół do Europejskiej Karty Społecznej wprowadzający system skarg zbiorowych został podpisany przez 18 państw, z czego 13 dokonało ratyfikacji.
21. Europejską Kartę Społeczną (zrewidowaną) podpisało 45 Państw Stron umowy, z czego 33 ją ratyfikowało.
22. Protokół dodatkowy podpisało 6 Państw Stron umowy, z czego 4 ratyfikowały go.
23. Protokół dodatkowy podpisało 11 państw, z czego 8 ratyfikowało go.
24. Protokół do europejskiego kodeksu zabezpieczenia społecznego podpisało 13 Państw Stron umowy, z czego 7 ratyfikowało go.
25. Kodeks podpisany został przez 14 państw i został ratyfikowany tylko przez jedno. Póki co nie obowiązuje.
26. Konwencję podpisało 16 państw, z czego 7 ratyfikowało ją. Weszła w życie 1/9/2011.
27. Konwencję podpisało 9 Państw Stron umowy, z czego 2 ją ratyfikowały - nie weszła w życie.
28. Protokół podpisało 5 Państw Stron umowy, z czego tylko jedna go ratyfikowała - nie wszedł w życie.
29. Konwencję podpisało 8 państw, nie ratyfikowało jej tylko 1 państwo.
30. Protokół podpisany został przez 46 państw. 31 z nich ratyfikowało go - wejdzie w życie po akceptacji przez wszystkie strony Konwencji.
31. Konwencja została ratyfikowana przez 64 państwa.
32. Dodatkowy protokół do europejskiej konwencji o przekazywaniu osób skazanych podpisało 40 Państw Stron umowy, z czego 35 ratyfikowało go.
33. Konwencja została podpisana przez 33 państwa. Ratyfikowało ją natomiast 25 państw.
34. Konwencja została podpisana przez 28 państw. Ratyfikowało ją 17 z nich.
35. Protokół nie wszedł w życie, gdyż nie jeszcze został spełniony warunek ratyfikacyjny (5 ratyfikacji). Dotychczas podpisało go 7 państw, z czego 3 ratyfikowały go.
36. Protokół dodatkowy do konwencji o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny dotyczący transplantacji organów i tkanek pochodzenia ludzkiego podpisało 21 Państw Stron umowy, z czego 12 ratyfikowało go.
37. Protokół został podpisany przez 22 państwa, z czego tylko 9 ratyfikowało go.
38. Konwencja została podpisana przez 8 państw. 6 z nich ratyfikowało ją.
39. Konwencję podpisało 14 Państw Stron umowy, z czego 6 ją ratyfikowało - nie weszła w życie.
40. Konwencję podpisało 30 państw, jednakże nie weszła jeszcze w życie, gdyż nie został spełniony warunek ratyfikacyjny - dotychczas umowę ratyfikowały tylko 4 państwa - nie weszła w życie.
41. Konwencję podpisało 21 państw, z czego tylko 2 ratyfikowały ją. Należy ona mocy prawnej tylko wtedy, gdy ratyfikuje ją 5 państw (z czego przynajmniej 3 członków Rady Europy).

Legenda:
Prawa Człowieka (I Gen)
Prawa Społ. Gosp. I Kult. (II Gen)
Dyskryminacja (w tym kobiet i mniejszości)
Dzieci
Karne
Uchodźcy, migranci, obywatelstwo

Rozdział III

Konwencje Rady Europy

Rada Europy jest organizacją międzyrządową, założoną w celu promocji demokracji i ochrony praw człowieka. Rada powstała 5 maja 1949 r. w wyniku podpisania przez 10 europejskich państw Traktatu Londyńskiego. Rada Europy liczy 47 członków. Najważniejszym wkładem do rozwoju praw człowieka jest tworzony pod auspicjami Rady system traktatowy, pozwalający rozszerzać obowiązywanie powszechnie uznanych praw oraz standardów ochrony jednostek, a także unifikować prawo państw – członków RE. Pod auspicjami Rady Europy opracowano ponad 200 umów międzynarodowych, a także liczne protokoły dodatkowe, które zmieniają lub uzupełniają konwencje. W niniejszym opracowaniu uwzględniono konwencje z zakresu prawa publicznego, dotyczące szeroko pojętych praw człowieka. Dodatkowo, konwencje zostały zakwalifikowane do następujących grup tematycznych: prawa człowieka I generacji, prawa społeczne gospodarcze i kulturalne (tzw. prawa II generacji), prawo antydyskryminacyjne, prawa dzieci, prawo karne oraz prawa migrantów i uchodźców.

I. Prawa człowieka pierwszej generacji

1. Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r.

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, którą ratyfikowały wszystkie państwa Rady Europy, jest podstawowym dokumentem międzynarodowym regulującym ochronę fundamentalnych praw i wolności. Konwencja ustanawia prawo do życia, zakaz tortur i niehumanitarnego traktowania, zakaz niewolnictwa i przymusowej pracy, prawo do wolności i bezpieczeństwa, prawo do sprawiedliwego procesu, prawo do prywatności, wolność zgromadzeń i zrzeszania się, wolność słowa oraz wolność sumienia i religii. Konwencja ustanawia jeden z najważniejszych instytucjonalnych elementów systemu ochrony praw człowieka w Europie: Europejski Trybunał Praw Człowieka. Państwa Rady Europy wprowadziły możliwość składania indywidualnych skarg do Trybunału w przypadku potencjalnego naruszenia jednego z praw ustanowionych Konwencją przez państwo – członka Rady Europy. Orzecznictwo Trybunału stanowi jeden z najistotniejszych wkładów w ochronę praw człowieka, a wyroki ustanawiają standardy i ramy ochrony tych praw. Polska jest stroną Konwencji od 1993 r., a jej standardy oraz działalność ETPC wywołała ogromny wpływ na rozwój demokratycznego państwa prawa w Rzeczypospolitej Polskiej.

Postanowienia Konwencji były zmieniane przez szereg protokołów dodatkowych (do-

tychczas było ich 15). Część protokołów ma charakter proceduralny – np. protokół nr 11 zlikwidował Europejską Komisję Praw Człowieka, inne z kolei wprowadzają istotne uzupełnienie do katalogu chronionych na podstawie Konwencji praw i wolności.

Polska nie podpisała do tej pory protokołu nr 12, który wprowadza bardzo ważne uzupełnienie postanowień Konwencji, zgodnie z którym korzystanie z każdego uprawnienia ustanowionego przez prawo powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikającej z jakichkolwiek przyczyn. Ponadto, art. 1 ust. 2 protokołu wprowadza zakaz dyskryminacji przez jakiegokolwiek krajowe władze publiczne. Podpisanie i ratyfikowanie protokołu poszerzałoby ochronę obywateli i mieszkańców Polski poprzez umożliwienie składania indywidualnych skarg do ETPC w przypadku naruszenia ustanowionego w nim zakazu dyskryminacji. Art. 14 Konwencji wprowadza wprawdzie zakaz dyskryminacji, jednak odnosi się on wyłącznie do praw i wolności wymienionych w Konwencji. Z uwagi na trudności związane z dochodzeniem roszczeń związanych z nierównym traktowaniem w polskim systemie prawnym, a także braki ustawowe⁽⁵⁶⁾, wprowadzenie dodatkowej ochrony przed dyskryminacją w postaci możliwości skierowania skargi do ETPC wydaje się być pożądane.

Protokół nr 13 do Konwencji wprowadza bezwzględny zakaz skazywania na karę śmierci i jej wykonywania, a także uniemożliwia wprowadzenie jakichkolwiek odstępstw czy zastrzeżeń. Polska ratyfikowała już w 2000 r. protokół nr 6, zgodnie z którym zakazane jest skazywanie na karę śmierci i jej wykonywanie, za wyjątkiem możliwości jej stosowania w stanie wojny lub bezpośredniego zagrożenia wojną. Polska podpisała protokół nr 13 w dniu 3 maja 2002 r. Do ostatecznego związania się przez Polskę protokołem doszło dnia 27 sierpnia 2013 r., gdy Prezydent RP podpisał ustawę ratyfikacyjną.

Odnosząc się do nieratyfikowanego przez Polskę protokołu nr 15, należy zauważyć, że został otwarty do podpisu dopiero dnia 24 czerwca 2013 r., a ratyfikowało go dotychczas jedno państwo (Irlandia). Protokół jest kolejną próbą odciążenia pracy Trybunału, na co wpłynąć ma m.in. skrócenie czasu na wniesienie skargi indywidualnej z 6 do 4 miesięcy. Należy zauważyć, że taki sam cel przyświecał uchwaleniu protokołu 14 do Konwencji, który wszedł w życie w 2010 r. Oba protokoły są częścią długofalowego procesu reformy Trybunału.

2. Europejskie Porozumienie w sprawie osób uczestniczących w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka z dnia 5 marca 1996 r.

Polska podpisała i ratyfikowała Europejskie Porozumienie w sprawie osób uczestniczących w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Porozumienie nakłada na państwa obowiązek zapewnienia, że osoby uczestniczące w procedurze prowadzonej przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka będą miały swobodę w działaniach przed Trybunałem, zapewnioną wolność korespondencji oraz podróży. Prawo to ma być zagwarantowane skarżącemu, jak i przedstawicielom, doradcom, adwokatom, wnioskodawcom, świadkom oraz ekspertom. Polska zgłosiła interpretację⁽⁵⁷⁾ art. 3 ust. 2(c)⁽⁵⁸⁾, zgodnie z którą postanowienia przepisu nie będą miały zastosowania w okresie

56. Por. wystąpienie RPO z dnia 28 maja 2012 r. do Pełnomocniczki Rządu ds. Równego Traktowania (RPO-687085).

57. Interpretacja zgłoszona przez Polskę jest dostępna pod adresem:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=161&CM=8&DF=31/10/2013&CL=ENG&VL=1>

58. Art. 3 ust. 2(c): W odniesieniu do osób pozbawionych wolności wykonywanie tego prawa będzie w szczególności oznaczać, że: osoby te będą miały prawo korespondować i konsultować się, w sposób uniemożliwiający zapoznanie się osobom trzecim z treścią rozmowy, z adwokatem uprawnionym do występowania przed sądami kraju, w którym są zatrzymane, w

14 dni od dnia rzeczywistego pozbawienia wolności w postępowaniu przygotowawczym. Kolejna interpretacja dotyczy art. 4 ust. 1(a)⁽⁵⁹⁾ porozumienia, zgodnie z którą postanowienia nie mają zastosowania do osób pozbawionych wolności, umieszczonych w zakładzie psychiatrycznym oraz w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców. Ponadto Polska zadeklarowała, że postanowienia art. 4 ust. 1(b) nie mają zastosowania w stosunku do obywateli Polski. Zgodnie z tym artykułem, niedozwolone jest nakładanie jakichkolwiek ograniczeń na swobodę poruszania się i podróżowania osób, z wyjątkiem takich, które są zgodne z prawem i które są niezbędne w społeczeństwie demokratycznym w interesie bezpieczeństwa narodowego lub publicznego, dla utrzymania porządku publicznego, dla zapobieżenia przestępstwu, dla ochrony zdrowia lub moralności lub dla ochrony praw i wolności innych osób.

3. Konwencja o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych z dnia 28 stycznia 1981 r.

Konwencja o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych to pierwszy dokument międzynarodowy chroniący jednostki przed nadużyciami w związku ze zbieraniem i przetwarzaniem danych osobowych. Umowa reguluje także przepływ danych osobowych oraz wprowadza regulację dotyczącą przetwarzania wrażliwych danych osobowych.

Postanowienia Konwencji zostały uzupełnione protokołem dodatkowym dotyczącym organów nadzorczych i transgranicznych przepływów danych, który nakłada obowiązek ustanowienia krajowych organów nadzoru i reguluje przekazywanie danych osobowych do państw trzecich.

Polska ratyfikowała Konwencję o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych w dniu 23 maja 2005 r., natomiast ratyfikacja protokołu nastąpiła dnia 12 lipca 2005 r.

4. Konwencja o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny z dnia 4 kwietnia 1997 r.

Konwencja o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny, zwana także Konwencją bioetyczną lub Konwencją z Oviedo, jest aktem precyzującym i uzupełniającym system ochrony praw człowieka stworzony przez Europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz uregulowany w innych międzynarodowych dokumentach. Ze względu na nowe zagrożenia dla praw człowieka związane z rozwojem biologii i medycyny, niezbędne było wprowadzenie Konwencji bioetycznej ustanawiającej ogólny standard ochrony w odniesieniu do sfery medycyny. Najważniejsze uregulowania Konwencji dotyczą wyrażenia zgody na procedurę medyczną, gwarancje prawa do prywatności i prawa do informacji osób poddawanych badaniom naukowym. Dodatkowo, Konwencja reguluje proces transplantacji i zakaz osiągnięcia zysku z wykorzystywania części ciała ludzkiego.

Polska podpisała Konwencję w dniu 7 maja 1999 r., jednak do tej pory jej nie ratyfikowała. Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie kierował do Prezesa Rady Mini-

zakresie skargi skierowanej do Komisji lub jakiegokolwiek postępowania z niej wynikającego.

59. Art. ust. 1(a): Układające się Strony zobowiązują się nie utrudniać swobody przemieszczania się i podróżowania dla celów uczestniczenia w postępowaniu przed Komisją i Trybunałem oraz powrotu osobom, wymienionym w ustępie 1 artykułu 1 niniejszego porozumienia, których obecność Komisja lub Trybunał wcześniej usankcjonują.

strów oraz Marszałka Sejmu postulat zakończenia procesu ratyfikacyjnego Konwencji bioetycznej⁶⁰. Rzecznik postulował w nim konieczność ratyfikacji Konwencji i jej protokołów dodatkowych. Rzecznik podniósł, że osiągnięcia biologii i medycyny dotyczące wielu zagadnień bioetycznych są stosowane w praktyce, z czym wiąże się konieczność uzupełnienia braków legislacyjnych w tym obszarze. Zasady uregulowane w Konwencji oraz protokołach powinny zostać, w opinii RPO, inkorporowane do polskiego porządku prawnego, czego wymaga ochrona podstawowych praw człowieka w dziedzinie zastosowań biologii i medycyny. Brak ratyfikacji Konwencji i dalsze istnienie luk w prawie polskim utrudnia dostosowanie polskiego prawa medycznego i ochrony praw obywateli w tym zakresie do standardów europejskich. Należy przykładowo wskazać, że nie jest określony status prawny zarodka i embrionu ludzkiego ani uregulowana kwestia tworzenia i przechowywania zarodków, prawo nie przewiduje także standardów, jakich powinny przestrzegać placówki oferujące procedurę zapłodnienia pozaustrojowego⁶¹.

Protokół dodatkowy do Konwencji o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny dotyczący zakazu klonowania istot ludzkich wprowadza bezwzględny zakaz podejmowania jakiejkolwiek procedury, której celem jest stworzenie istoty ludzkiej identycznej genetycznie z inną osobą (także już nieżyjącą). Polska podpisała protokół równocześnie z Konwencją.

Postanowienia Konwencji zostały do tej pory uzupełnione kolejnymi protokołami dodatkowymi. Protokół dodatkowy do Konwencji o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologii i medycyny dotyczący testów genetycznych dla celów zdrowotnych ustanawia zasady jakości testów genetycznych, reguluje kwestię przeprowadzenia testów na osobach, które nie mogą wyrazić zgody, a ponadto wprowadza standardy zbierania i przechowywania informacji uzyskanej z testów genetycznych. Kolejny protokół dodatkowy do Konwencji odnosi się do zastosowań biologii i medycyny dotyczących transplantacji organów i tkanek pochodzenia ludzkiego i reguluje generalne zasady z tego zakresu. Celem protokołu jest ochrona godności ludzkiej i integralności w świetle zaawansowanego rozwoju medycyny. Ostatni z protokołów dodatkowych do Konwencji dotyczy zastosowań biologii i medycyny odnośnie badań biomedycznych.

5. Konwencja Rady Europy o dostępie do oficjalnych dokumentów z dnia 18 czerwca 2009 r.

Konwencja o dostępie do oficjalnych dokumentów została otwarta do podpisu w dniu 18 czerwca 2009 r., ale z uwagi na zbyt małą liczbę ratyfikacji nie weszła w życie. Konwencję podpisało 14 państw, a ratyfikowało 6. Dokument wejdzie w życie po ratyfikacji przez 10 państw Rady Europy. Konwencja ustanawia prawo do dostępu do oficjalnych dokumentów, wprowadza katalog władz publicznych zobowiązanych do udostępniania informacji, a także warunki ograniczenia tego prawa. Ponadto, Konwencja wprowadza możliwość odmowy dostępu do oficjalnych dokumentów, jeżeli wniosek o udostępnienie informacji jest zbyt szeroki, aby zidentyfikować żądany dokument lub jeśli wniosek jest oczywiście nierozsądny.

Polska nie podpisała Konwencji o dostępie do oficjalnych dokumentów. Analiza polskich przepisów – Konstytucji oraz ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do infor-

60. Por. wystąpienie RPO do Prezesa Rady Ministrów z dnia 4 stycznia 2001 r., kolejne wystąpienie z dnia 22 kwietnia 2009 r. oraz z dnia 7 sierpnia 2012 r. (RPO-577511).

61. Por. wystąpienie RPO do Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 czerwca 2009 r. (RPO-577511).

macji publicznej (Dz. U. Nr 112, poz. 1198 ze zm.) – pozwala na wniosek, że obowiązujące regulacje są w dużej mierze zbieżne z przepisami Konwencji. Ważnym uregulowaniem, odmiennym od przyjętego w polskiej ustawie, jest wprowadzenie możliwości pobrania opłaty za doręczenie kopii dokumentów, ale zgodnie z art. 7.2 Konwencji, opłata musi odpowiadać kosztom skopiowania i doręczenia dokumentów, a tabela kosztów powinna być opublikowana. Polskie regulacje nie wprowadzają możliwości uregulowania z góry tabeli opłat za udostępnienie informacji, a taka sytuacja, w ocenie Rzecznika, prowadzić może do nadużyć i ograniczania prawa do informacji⁶². Ratyfikacja Konwencji nie wymagałaby więc wielu zmian w polskim prawie, a z drugiej strony pozwoliłaby na uporządkowanie i doprecyzowanie niektórych kwestii. Z tego względu zasadne wydaje się rozważenie związania się przez Polskę Konwencją. Ratyfikacja Konwencji przez Polskę może przyspieszyć jej wejście w życie.

II. Prawa społeczne, gospodarcze i kulturalne (druga generacja praw człowieka)

1. Protokół Nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 20 marca 1952 r.

Polska ratyfikowała Protokół nr 1, który wprowadził ochronę własności prywatnej, prawo do nauki i wolnych wyborów.

2. Europejskie Porozumienie Tymczasowe dotyczące zabezpieczenia społecznego na wypadek starości, inwalidztwa i dla osób pozostających przy życiu z dnia 11 grudnia 1953 r.

Zgodnie z porozumieniem, obywatel któregośkolwiek państwa – strony porozumienia jest uprawniony do otrzymania świadczeń gwarantowanych w każdym innym państwie, na takich samych zasadach jak obywatele państwa trzeciego. Warunkiem otrzymania tych świadczeń jest wypełnienie konkretnych warunków dotyczących pobytu w danym państwie. Postanowienia porozumienia zostały uzupełnione protokołem, który rozszerza prawo do otrzymania świadczeń na uchodźców.

Polska nie jest stroną porozumienia.

3. Europejska Konwencja o pomocy społecznej i medycznej z dnia 11 grudnia 1953 r.

Europejska Konwencja o pomocy społecznej i medycznej z 1954 r. stanowi, że standard świadczeń udzielanych obywatelom innych państw powinien być taki, jaki obowiązuje w stosunku do obywateli tych państw. Został także opracowany protokół dodatkowy, zgodnie z którym uprawnienia wynikające z Konwencji przysługują także uchodźcom.

Polska nie jest stroną Konwencji.

4. Europejska Karta Społeczna z dnia 18 października 1961 r.

Europejska Karta Społeczna jest dokumentem sporządzonym pod auspicjami Rady

62. Por. pismo RPO do Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 3 lipca 2012 r. (RPO-702363).

Europy, rozszerzającym katalog praw człowieka o prawa społeczne. Państwa – strony umowy zobowiązują się dążyć, za pomocą wszelkich możliwych środków, do zagwarantowania podstawowych praw społecznych i gospodarczych i realizowanie ich w oparciu o zasadę równego traktowania. Ważnym elementem Karty jest ustanowienie systemu kontroli, którego zadaniem jest monitorowanie realizacji postanowień umowy: Europejskiego Komitetu Praw Społecznych. Zgodnie z art. 21 Karty, państwa są zobowiązane składać stosowne sprawozdania Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy co dwa lata. Karta ma specyficzną formułę – państwa są związane ustanowionymi w I części postanowieniami. Z kolei zakres związania się postanowieniami części II zależy od państwa, z tym że art. 20 Karty określa minimalną ilość przepisów, którymi państwo musi być związane. Komitet Ministrów ustala harmonogram przedstawiania sprawozdań odnoszących się do tych postanowień Karty, które nie zostały przyjęte.

Polska ratyfikowała postanowienia Karty w 1997 r. Zgodnie ze złożonym oświadczeniem⁶³, Polska związała się w całości następującymi przepisami części II Karty: art. 1 (prawo do pracy), art. 3 (prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy), art. 5 (prawo do organizowania się pracowników i pracodawców), art. 9 (prawo do poradnictwa zawodowego), art. 11 (prawo do ochrony zdrowia), art. 12 (prawo do zabezpieczenia społecznego), art. 15 (prawo osób niepełnosprawnych fizycznie lub intelektualnie do szkolenia zawodowego, rehabilitacji oraz readaptacji zawodowej i społecznej), art. 16 (prawo rodziny do ochrony społecznej, prawnej i ekonomicznej), art. 17 (prawo matek i dzieci do ochrony społecznej i ekonomicznej) oraz art. 19 (prawo pracowników migrujących i ich rodzin do ochrony i pomocy), a ponadto wybranymi ustępami pozostałych artykułów. Polska została zobowiązana przez Komisję Europejską do wycofania się z obowiązywania w Polsce art. 8 ust. 4(b), zgodnie z którym zakazane jest zatrudnianie kobiet w kopalniach pod ziemią oraz, jeżeli ma to miejsce, przy wszelkich innych pracach nieodpowiednich dla nich z powodu niebezpiecznego, niezdrowego lub uciążliwego charakteru. Przyczyną wycofania się były zarzuty formalne skierowane przez Komisję Europejską, dotyczące transpozycji do prawa krajowego dyrektywy 2002/73/WE zmieniającej dyrektywę 76/207/EWG w sprawie wprowadzenia w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia i awansu zawodowego oraz warunków pracy. Komisja zwróciła uwagę na istniejący w prawie polskim zakaz zatrudniania kobiet w kopalniach pod ziemią który, jej zadaniem, stanowił przeszkodę w zapewnieniu równouprawnienia płci. Przepis Karty przestał wiązać Polskę 25 lipca 2012 r.

W 1992 r. wszedł w życie protokół dodatkowy, rozszerzający postanowienia Karty o dodatkowe uprawnienia, m.in. prawo do równych szans i równego traktowania w sferze zatrudnienia, bez dyskryminacji ze względu na płeć. Polska nie jest stroną protokołu.

Uzupełnieniem Karty jest dodatkowy protokół do Europejskiej Karty Społecznej wprowadzający system skarg zbiorowych, który wszedł w życie w 1998 r. Skargi są rozpatrywane przez Europejski Komitet Praw Społecznych. Polska nie podpisała tego protokołu.

Polska podpisała protokół zmieniający EKS, wprowadzający zmiany proceduralne w pracach Komitetu Ministrów i Europejskiego Komitetu Praw Społecznych.

W 1999 r. weszła w życie zrewidowana Europejska Karta Społeczna, która rozszerza zobowiązania państw w sferze materialnej, wprowadzając nowe prawa. Nowymi prawami gwarantowanymi przez zrewidowaną EKS są m.in.: prawo do ochrony przed ubóstwem oraz prawo do mieszkania. Docelowo zrewidowana Karta ma zastąpić EKS, jednakże do-

63. Oświadczenia dostępne na stronie:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=035&CM=8&DF=31/10/2013&CL=ENG&VL=1>

póki wszystkie państwa – strony EKS nie ratyfikują Karty zrewidowanej, oba dokumenty współobowiązują. Sygnatariusze zrewidowanej Karty nie mogą się jednak z wiązać mniejszą ilością jej postanowień, niż były związane EKS. Obecnie ratyfikowało zrewidowaną wersję EKS więcej państw (33) niż EKS (27).

Polska podpisała zrewidowaną Europejską Kartę Społeczną w dniu 25 października 2005 r., jednak jej nie ratyfikowała.

5. Europejski kodeks zabezpieczenia społecznego z dnia 16 kwietnia 1964 r.

Europejski kodeks zabezpieczenia społecznego ma na celu rozwój gwarantowanego poziomu zabezpieczenia społecznego w kierunku osiągnięcia najwyższego możliwego poziomu. Kodeks ustanawia minimalne normy ochrony w dziedzinach prawa społecznego m.in. opiece medycznej, świadczeniach w przypadku chorób, bezrobocia, wieku, niepełnosprawności. W 1968 r. wszedł w życie protokół do Kodeksu, który wprowadza możliwość osiągnięcia wyższego poziomu zabezpieczenia. W 1990 r. została otwarta do podpisu zrewidowana wersja europejskiego Kodeksu zabezpieczenia społecznego, która jednak z powodu zbyt małej liczby ratyfikacji nie weszła w życie. Zrewidowana wersja wprowadza wyższy poziom ochrony a także stanowi, że implementacja przepisów Kodeksu ma być nadzorowana przez komisję niezależnych ekspertów.

Polska nie podpisała kodeksu.

6. Europejska Konwencja o zabezpieczeniu socjalnym z dnia 14 grudnia 1972 r.

Europejska Konwencja o zabezpieczeniu socjalnym wprowadza do prawa socjalnego zasady równego traktowania, gwarancji praw nabytych oraz reguluje możliwość wypłaty świadczeń za granicą. Prawa przysługują wszystkim obywatelom, uchodźcom oraz bezpaństwowcom. Państwa mają możliwość związania się także porozumieniem dodatkowym do Konwencji, które reguluje relacje pomiędzy instytucjami odpowiedzialnymi za zabezpieczenia socjalne. W 1994 r. został otwarty do podpisu kolejny protokół dodatkowy do Konwencji, który rozszerza działanie postanowień Konwencji na dodatkowe grupy osób. Z powodu zbyt małej liczby ratyfikacji protokół nie wszedł w życie.

Polska nie jest stroną europejskiej Konwencji o zabezpieczeniu socjalnym.

7. Europejska Konwencja o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy z dnia 24 listopada 1983 r.

Zgodnie z Konwencją o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy strony są zobowiązane do przyznania rekompensaty osobie poszkodowanej umyślnym przestępstwem z użyciem przemocy, w przypadku gdy skutkiem przestępstwa było uszkodzenie ciała lub śmierć. Państwa są zobowiązane do wypłaty odszkodowań każdej ofierze przestępstwa popełnionego na terytorium państwa, niezależnie od obywatelstwa osoby poszkodowanej.

Polska nie podpisała Konwencji.

III. Ochrona przed dyskryminacją

1. Protokół Nr 12 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 2000 r.

<opisany wraz z Konwencją w części I opracowania>

2. Europejska karta języków regionalnych lub mniejszościowych z dnia 5 listopada 1992 r.

Europejska karta języków regionalnych lub mniejszościowych ma dwa cele: z jednej strony promowanie i rozwój europejskiego dziedzictwa kulturalnego i tradycji poprzez ochronę języków mniejszościowych. Z drugiej strony Konwencja ma na celu zagwarantowane mniejszościom prawa do używania własnego języka w życiu prywatnym i publicznym. Realizację przez państwa – strony postanowień Konwencji monitoruje Komitet Ministrów RE przy pomocy Komitetu Ekspertów – mechanizmu monitorującego składającego się z niezależnych ekspertów.

Polska ratyfikowała Konwencję dnia 12 lutego 2009 r., składając do niej oświadczenia⁶⁴.

3. Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych z dnia 1 lutego 1995 r.

Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych jest pierwszym i najważniejszym dokumentem chroniącym prawa osób należących do mniejszości narodowych. Konwencja wymienia prawa i wolności przysługujące osobom należącym do mniejszości narodowych. Obejmują one m.in. prawo do swobodnego posługiwania się językiem ojczystym, zakaz dyskryminacji z powodu przynależności do mniejszości narodowej czy etnicznej, prawo do nauki języka ojczystego oraz życia kulturalnego, wolność zrzeszania się i wyznania. Realizację postanowień Konwencji przez państwa – strony monitoruje Komitet Ministrów RE przy pomocy Komitetu Doradczego (mechanizmu monitorującego składającego się z niezależnych ekspertów). Państwa – strony przekazują Sekretarzowi Generalnemu RE regularne raporty informujące o środkach podjętych w celu wprowadzania w życie postanowień Konwencji.

Polska ratyfikowała Konwencję w dniu 20 grudnia 2000 r., składając jednocześnie oświadczenie⁶⁵, że przez pojęcie mniejszości narodowej rozumie mniejszości narodowe zamieszkałe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, których członkowie są obywatelami

64. Oświadczenie dostępne na stronie:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=148&CM=8&DF=31/10/2013&CL=ENG&VL=1>.

Polska oświadczyła, że za języki regionalne lub mniejszościowe, w znaczeniu karty, uznaje następujące języki: białoruski, czeski, hebrajski, jidysz, karaimski, kaszubski, litewski, łemkowski, niemiecki, ormiański, romski, rosyjski, słowacki, tatarski, ukraiński; przy czym za język regionalny uważa język kaszubski; za języki mniejszości narodowych – języki: białoruski, czeski, hebrajski, jidysz, litewski, niemiecki, ormiański, rosyjski, słowacki i ukraiński; za języki mniejszości etnicznych – języki: karaimski, łemkowski, romski i tatarski; a za języki nieterytorialne – języki: hebrajski, jidysz, karaimski, ormiański i romski.

Polska oświadczyła, że zamierza stosować Europejską kartę języków regionalnych lub mniejszościowych zgodnie z postanowieniami ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym.

Polska zobowiązała się stosować, wobec wyżej wymienionych języków regionalnych lub mniejszościowych, następujące postanowienia Części III karty: art. 8 ust. 1 pkt a (i), b (i), c (i), d (iii), e (ii), g, h, i, ust. 2; art. 9 ust. 2 pkt a; w art. 10 ust. 2 pkt b, g, ust. 5; w art. 11 ust. 1 pkt a (ii), (iii), b (ii), c (ii), d, e (i), f (ii), g, ust. 2, ust. 3; w art. 12 ust. 1 pkt a, b, c, d, e, f, g, ust. 2, ust. 3; w art. 13 ust. 1 pkt b, c, d, ust. 2 pkt b; w art. 14 pkt a, b.

65. Oświadczenia dostępne pod adresem:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=157&CM=8&DF=31/10/2013&CL=ENG&VL=1>

Uwzględniając fakt, że Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych nie zawiera definicji mniejszości narodowej, Polska oświadczyła, że przez pojęcie to rozumie mniejszości narodowe zamieszkałe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, których członkowie są obywatelami polskimi.

Polska będzie realizowała konwencję ramową także w trybie artykułu 18 Konwencji, zawierając umowy międzynarodowe, o których mowa w tym artykule, a których celem jest ochrona mniejszości narodowych w Polsce oraz mniejszości lub grup polskich w innych państwach.

polskimi. Ponadto Polska oświadczyła, że będzie realizowała Konwencję ramową także w trybie artykułu 18 Konwencji⁽⁶⁶⁾, zawierając umowy międzynarodowe, o których mowa w tym artykule, a których celem jest ochrona mniejszości narodowych w Polsce oraz mniejszości lub grup polskich w innych państwach.

4. Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej z dnia 11 maja 2011 r.

Celem Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej jest zapewnienie, na poziomie europejskim, ochrony dla kobiet przed przemocą, przeciwdziałanie tej przemocy i w efekcie jej eliminacja. Dodatkowym celem jest wniesienie wkładu na rzecz zniesienia dyskryminacji względem kobiet, a w rezultacie doprowadzenie do równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz stworzenia wszechstronnych ram prawnych i środków dla ochrony i pomocy wszystkim poszkodowanym przemocą w rodzinie i względem kobiet. Umowa mówi też o potrzebie zwiększania świadomości i edukacji na temat przemocy i dyskryminacji, ich konsekwencjach i konieczności przeciwdziałania. Strony zobowiązują się szkolić ekspertów zajmujących się sprawcami przemocy, a także udzielaniem pomocy poszkodowanym przemocą. Dokument ten ma również ustanowić mechanizm monitorujący efektywność implementacji postanowień umowy. Konwencja została otwarta do podpisu w 2011 r., a z powodu zbyt małej liczby ratyfikacji nie weszła jeszcze w życie.

Polska podpisała Konwencję w dniu 18 grudnia 2012 r. Obecnie trwają prace nad jej ratyfikacją. Polska zgłosiła zastrzeżenie podpisując Konwencję⁽⁶⁷⁾, według którego zgodnie z art. 30 ust. 2 odszkodowanie od państwa będzie przyznawane – na podstawie polskiego prawa – wyłącznie pokrzywdzonym Polkom i Polakom oraz obywatelkom i obywatelom UE. Ponadto, Polska nie będzie stosować postanowień Konwencji w przypadku, kiedy przestępstwo popełnione zostało przez osobę mającą stałe miejsce zamieszkania w Polsce. Rząd oświadczył ponadto, że będzie stosować postanowienia Konwencji zgodnie z zasadami i przepisami Konstytucji RP.

IV. Ochrona praw dziecka

1. Europejska Konwencja o przysposobieniu z dnia 24 kwietnia 1967 r.

Konwencja o przysposobieniu reguluje podstawowe zasady, zgodnie z którymi państwa powinny uregulować adopcję dzieci. Konwencja o przysposobieniu zakłada m.in., że przysposobienie może nastąpić tylko i wyłącznie dla dobra dziecka oraz w celu zapewnienia mu stabilnego i harmonijnego środowiska rodzinnego. Samo orzeczenie przysposobienia może nastąpić tylko i wyłącznie za zgodą matki oraz, jeżeli ojcostwo jest ustalone, także ojca. Konwencja dopuszcza możliwość przysposobienia tylko przez osoby pozostające w związku małżeńskim lub przez jedną osobę. Osoba przysposabiająca w myśl Konwencji powinna mieć więcej niż 21 lat i mniej niż 35, a sam akt przysposobienia musi zostać poprzedzony wnikliwym wywiadem. Zgodnie z postanowieniami Kon-

66. Art. 18 1. Strony będą starać się zawierać, tam gdzie to konieczne, dwustronne i wielostronne porozumienia z innymi państwami, w szczególności z państwami sąsiedzkimi, w celu zapewnienia ochrony osobom należącym do mniejszości narodowych.

2. Tam, gdzie to stosowne, Strony podejmą środki zachęcające do współpracy transgranicznej.

67. Zastrzeżenia i oświadczenie dostępne pod adresem:

http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/Liste_Declarations.asp?NT=210&CM=8&DF=31/10/2013&CL=ENG&VL=1

wencji, przysposabiający nabywa wobec przysposobionego wszelkie prawa i obowiązki, jakie mają ojciec lub matka wobec ich dziecka pochodzącego z małżeństwa.

Polska jest stroną Konwencji od 1996 r. Polska zgłosiła zastrzeżenie⁽⁶⁸⁾ do art. 7 Konwencji, postanawiając, że w miejsce przewidzianego w artykule 7 ustęp 1 wymogu osiągnięcia przez przysposabiającego wieku minimalnego będzie stosować obowiązujący w prawie polskim wymóg uzyskania pełnej zdolności do czynności prawnych, co oznacza, że przysposobić może – przynajmniej teoretycznie – także osoba, która nie ukończyła 21 lat.

W 2011 r. weszła w życie zrewidowana europejska Konwencja o przysposobieniu dzieci, która nie została podpisana przez Polskę. Jej celem jest uwzględnienie w systemach prawnych sygnatariuszy socjalnych praw i innych zmian w dziedzinie prawnej mających służyć interesom dzieci.

2. Europejska Konwencja o repatriacji nieletnich z dnia 28 maja 1970 r.

Konwencja o repatriacji nieletnich ustanawia przypadki, kiedy możliwe jest odesłanie do kraju żądającego przekazania nieletniego. Powodem przekazania może być wniosek rodzica, sytuacja w której pobyt w kraju przekazującym jest niepożądany z uwagi na ochronę lub edukację dziecka, albo gdy z powodu ochrony lub edukacji niezbędny jest pobyt w kraju zwracającym się o przekazanie nieletniego. Konwencję do tej pory ratyfikowały 2 państwa, a umowa nie weszła jeszcze w życie.

Polska nie jest stroną umowy.

3. Europejska Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń dotyczących pieczy nad dzieckiem oraz o przywracaniu pieczy nad dzieckiem z dnia 20 maja 1980 r.

Europejska Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń dotyczących pieczy nad dzieckiem oraz o przywracaniu pieczy nad dzieckiem chroni sprawowanie opieki nad dzieckiem i nakazuje stworzenie procedur w celu udzielenia bezpłatnej i niezwłocznej pomocy organów w uzyskaniu wiedzy o dziecku i umożliwiającej odzyskanie bezprawnie odebranej opieki.

Polska ratyfikowała Konwencję w 1995 r., składając jednocześnie zastrzeżenie⁽⁶⁹⁾ o możliwości odmowy uznania i wykonania orzeczeń o których mowa w art. 8 i 9, a także z powodów ustanowionych w art. 10 Konwencji.

4. Europejska Konwencja o wykonywaniu praw dzieci z dnia 25 stycznia 1996 r.

Celem Konwencji o wykonywaniu praw dzieci jest ochrona najlepszego interesu dzieci. Konwencja przewiduje szereg gwarancji proceduralnych, które mają umożliwić dzie-

68. Zastrzeżenie dostępne pod adresem:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=058&CM=8&DF=31/10/2013&CL=ENG&VL=1>

69. Zastrzeżenia dostępne pod adresem:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=105&CM=8&DF=31/10/2013&CL=ENG&VL=1>

Polska oświadczyła, że będzie żądać załączenia tłumaczeń na język polski zawiadomień i dokumentów określonych w art. 13 przekazywanych przez państwa, które korzystając z możliwości złożenia zastrzeżenia wyłączyły stosowanie art. 6 ust. 1 (b) w całości. Na mocy art. 17 Rzeczpospolita Polska zastrzega możliwość odmowy uznania lub wykonania orzeczeń, o których mowa w art. 8 i 9 konwencji, a także ze wszystkich powodów, o których mowa w art. 10. Funkcje organu centralnego dla tej konwencji będzie pełniło Ministerstwo Sprawiedliwości.

ciom korzystanie ze swoich praw. Konwencja ustanawia Komitet, którego zadaniem jest rozpoznawanie problemów powstających przy wykonywaniu Konwencji. Każde państwo jest zobowiązane do wyznaczenia minimum trzech sfer proceduralnych prawa rodzinnego, w których obowiązuje Konwencja.

Polska jest stroną Konwencji, jako sfery prawa rodzinnego wyznaczyła⁽⁷⁰⁾: sprawy o przysposobienie, sprawy z zakresu opieki oraz sprawy dotyczące rozstrzygania o istotnych sprawach osoby dziecka w razie braku porozumienia między rodzicami.

5. Konwencja w sprawie kontaktów z dziećmi z dnia 15 maja 2003 r.

Konwencja w sprawie kontaktów z dziećmi ma na celu polepszenie określonych aspektów prawa krajowego i transgranicznego dotyczących kontaktu pomiędzy dziećmi a ich rodzicami poprzez ustanowienie podstawowych zasad obowiązujących przy kontakcie. Konwencja ustanawia współpracę pomiędzy różnymi organami i służbami odpowiedzialnymi za kontakt rodziców z potomstwem.

Polska podpisała Konwencję w 2003 r., jednak jej nie ratyfikowała.

6. Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych z dnia 25 października 2007 r.

Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych jest pierwszym dokumentem prawa międzynarodowego, który definiuje różne formy seksualnego wykorzystywania dzieci, w tym nadużycia popełniane w domu lub przez rodzinę oraz stosowanie przemocy, przymusu czy gróźb względem nieletnich. Konwencja ustanawia prewencyjne metody ochrony np. szkolenia dzieci o przeciwdziałaniu przemocy czy monitorowanie skazanych na tle przestępstw seksualnych. Konwencja określa, jakie zachowania bezwzględnie muszą zostać uznane za przestępstwo. Konwencja ustanawia mechanizm nadzorujący wdrażanie jej postanowień: Komitet Stron złożony z przedstawicieli sygnatariuszy Konwencji a wspierany przez Sekretariat Rady Europy.

Polska podpisała Konwencję w 2007 r., jednak jej nie ratyfikowała.

V. Prawa uchodźców, migrantów; obywatelstwo

1. Europejskie porozumienie w sprawie zniesienia wiz dla uchodźców z dnia 20 kwietnia 1959 r.

Europejskie porozumienie w sprawie zniesienia wiz dla uchodźców reguluje podróżowanie uchodźców na terytoriach pozostałych państw – stron porozumienia. Porozumienie umożliwia uchodźcom przebywanie w danym kraju bez wizy do 3 miesięcy. Polska stała się stroną porozumienia w 2005 r.

2. Konwencja o ograniczaniu przypadków wielokrotnego obywatelstwa i o obowiązku służby wojskowej w przypadkach wielokrotnego obywatelstwa z dnia 6 maja 1963 r.

70. Deklaracja dostępna pod adresem:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=160&CM=8&DF=31/10/2013&CL=ENG&VL=1>

Celem Konwencji o ograniczaniu przypadków wielokrotnego obywatelstwa i o obowiązku służby wojskowej w przypadkach wielokrotnego obywatelstwa jest zredukowanie do możliwego minimum przypadków wielokrotnego obywatelstwa wśród obywateli państw stron. Konwencja reguluje procedury dotyczące przyjęcia nowego obywatelstwa oraz zrzeczenia się obywatelstwa, wprowadza także warunki służby wojskowej w przypadku posiadania wielokrotnego obywatelstwa. W 1983 r. wszedł w życie protokół dodatkowy do Konwencji, zgodnie z którym państwa są zobowiązane do wzajemnego informowania o przyjęciu obywatelstwa przez obywatela innego państwa. W 1978 wszedł w życie protokół zmieniający Konwencję, który zmodyfikował umowę w zakresie rezygnacji z obywatelstwa, a także regulacji dotyczących kobiet zamężnych. Drugi protokół zmieniający z 1995 r. reguluje nowe przypadki, w których osoba ma prawo zachować obywatelstwo kraju pochodzenia: migranci drugiej generacji, małżonkowie oraz dzieci. Konwencja została ratyfikowana przez 12 państw, z kolei jej protokoły kolejno przez 4, 8 oraz 2.

Polska nie podpisała Konwencji i jej protokołów.

3. Europejska Konwencja o statusie prawnym pracowników migrujących z dnia 24 listopada 1977 r.

Konwencja o statusie prawnym pracowników migrujących reguluje podstawowe aspekty prawnego statusu pracowników migrujących, w szczególności rekrutację, badania medyczne, testy, podróże, zgodę na pobyt, łączenie rodzin, warunki pracy, transfer oszczędności i świadczeń socjalnych, świadczenia socjalne i medyczne, zwolnienia i ponowne zatrudnienie. Konwencja została ratyfikowana przez 11 państw.

Polska nie podpisała Konwencji.

4. Europejskie porozumienie o przekazywaniu odpowiedzialności za uchodźców z dnia 16 października 1980 r.

Celem porozumienia o przekazywaniu odpowiedzialności za uchodźców jest wprowadzenie zasad w wyznaczaniu odpowiedzialnego za uchodźcę państwa. Polska stała się stroną umowy w 2005 r., składając równocześnie do niej dwie deklaracje⁽⁷¹⁾. Zgodnie z pierwszą, w takim zakresie, w jakim jej to dotyczy, przekazanie odpowiedzialności zgodnie z postanowieniami artykułu 2 ust. 1⁽⁷²⁾ nie nastąpi w przypadku, gdy Polska zezwoli uchodźcy na pobyt na swoim terytorium przez okres przekraczający okres ważności dokumentu podróży wyłącznie w celu odbycia studiów lub szkolenia. Po drugie, Polska zadeklarowała, że nie uwzględni żądania readmisji przedstawionego na podstawie art. 4 ust. 2⁽⁷³⁾ (który ustanawia termin zgłoszenia żądania).

5. Konwencja o uczestnictwie cudzoziemców w życiu publicznym na

71. Deklaracje dostępne pod adresem:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=107&CM=8&DF=31/10/2013&CL=ENG&VL=1>

72. Art. 2 ust. 1: Uważa się, że przekazanie odpowiedzialności następuje po upływie dwóch lat faktycznego nieprzerwanego pobytu w drugim Państwie za zgodą jego władz lub wcześniej, jeżeli drugie Państwo zezwoliło uchodźcy na pozostanie na swoim terytorium albo na pobyt stały, albo na okres przekraczający okres ważności dokumentu podróży.

73. Art. 4 ust. 2: Jeżeli władze drugiego Państwa nie znają miejsca pobytu uchodźcy i z tego powodu nie są zdolne do wysunięcia żądania wymienionego w ustępie 1 w okresie sześciu miesięcy następujących po upływie okresu ważności dokumentu podróży, żądanie to musi być wysunięte w ciągu sześciu miesięcy następujących po czasie, w którym miejsce pobytu uchodźcy stało się wiadome dla drugiego Państwa, ale w żadnym przypadku nie później niż po dwóch latach po upływie okresu ważności dokumentu podróży.

poziomie lokalnym z dnia 5 lutego 1992 r.

Konwencja o uczestnictwie cudzoziemców w życiu publicznym na poziomie lokalnym przewiduje, że państwa zagwarantują cudzoziemcom, na takich samych warunkach co obywatelom, „klasyczne” prawa (wolność wypowiedzi, zgromadzeń i zrzeszania, prawo ustanowienia związków zawodowych). Zgodnie z Konwencją, państwa – strony mają podjąć kroki w celu przyznania cudzoziemcom biernego i czynnego prawa wyborczego. Celem Konwencji jest lepsze zintegrowanie cudzoziemców z daną społecznością.

Polska nie jest stroną Konwencji.

6. Europejska Konwencja o obywatelstwie z dnia 1 listopada 1997 r.

Konwencja o obywatelstwie ustanawia zasady nabycia i utraty obywatelstwa i jest pierwszą umową międzynarodową całościowo regulującą problematykę obywatelstwa. Umowa stanowi m.in., że decyzje dotyczące obywatelstwa muszą zawierać uzasadnienie, oraz że ma od nich przysługiwać odwołanie w trybie sądowym lub administracyjnym. Konwencja ustanawia standardy dotyczące obywatelstwa, reguluje m.in. status dzieci oraz eliminację zjawiska bezpaństwowości.

Polska podpisała Konwencję już w 1999 r., jednak jej nie ratyfikowała. Krokiem w kierunku ratyfikacji Konwencji było uchwalenie w 2009 r. nowej ustawy o obywatelstwie⁽⁷⁴⁾. Z jej uzasadnienia wynika, że opiera się ona na podstawowych zasadach zawartych w Konwencji o obywatelstwie, w szczególności na zasadzie wyrażającej prawo każdego człowieka do obywatelstwa, a ponadto zostało wskazane, że postanowienia ustawy są zgodne z Konwencją o obywatelstwie⁽⁷⁵⁾. Przed podpisaniem ustawy Prezydent skierował ją w trybie prewencyjnym do Trybunału Konstytucyjnego, który orzekł o konstytucyjności przepisów ustawy wyrokiem z dnia 18 stycznia 2012 r. o sygn. Kp 5/09. Ustawa weszła w życie 14 lutego 2012 r.

7. Konwencja o unikaniu zjawiska bezpaństwowości w związku z sukcesją państw z dnia 19 maja 2006 r.

Konwencja o zapobieganiu bezpaństwowości w przypadku sukcesji państwa ma na celu rozwinięcie praw i procedur przez państwa, które zapobiegną albo przynajmniej zmniejszą liczbę bezpaństwowców ze względu na sukcesję państw. Konwencja wprowadza namiastkę mechanizmu nadzoru nad wdrażaniem Konwencji poprzez nakaz współpracy państw – stron ze sobą nawzajem, jak również z Sekretarzem Generalnym Rady Europy, Wysokim Komisarzem Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców oraz innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi.

Polska nie podpisała Konwencji.

VI. Prawo karne

1. Europejska Konwencja o ekstradycji z dnia 13 grudnia 1957 r.

Konwencja o ekstradycji reguluje przekazywanie między państwami osób podejrze-

74. Dz. U. 2012 nr 0 poz. 161

75. Uzasadnienie do ustawy o obywatelstwie, druk sejmowy nr 1481 (VI kadencja) dostępny pod adresem internetowym: [http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/961ECF03C0964716C12575210041EF0E/\\$file/1481.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/961ECF03C0964716C12575210041EF0E/$file/1481.pdf) (25.09.2013).

nych lub oskarżonych o popełnienie przestępstw. Konwencja nie dotyczy jednak przestępstw o charakterze politycznym czy militarnym, a poza tym każde państwo – strona może odmówić wydania własnego obywatela innemu państwu. Zgodnie z postanowieniami umowy Europejski Komitet do Spraw Problematyki Przestępczości (CDPC) Rady Europy powinien być informowany o stosowaniu Konwencji i powinien dołożyć wszelkich starań dla ułatwienia polubownego rozstrzygnięcia wszelkich sporów, jakie mogą wyniknąć w trakcie jego stosowania. Stronami Konwencji są wszystkie państwa RE, a także Korea Południowa, Izrael i RPA.

Polska podpisała i ratyfikowała Konwencję. Zgodnie ze złożonymi oświadczeniami⁽⁷⁶⁾, Polska nie będzie wydawała w żadnym przypadku własnych obywateli, a pod pojęciem „obywatel” rozumie także cudzoziemców, którzy uzyskali azyl. Ponadto Polska wskazała, że w relacjach z członkami Unii Europejskiej będą stosowane postanowienia wdrażające decyzję ramową Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi⁽⁷⁷⁾. Postanowienia decyzji ramowej zostały wprowadzone do polskiego prawa poprzez nowelizację kodeksu karnego, kodeksu postępowania karnego oraz kodeksu wykroczeń.

Polska jest także stroną protokołu dodatkowego do Konwencji o ekstradycji, który zawiera wyliczenie przestępstw, które nie będą uznawane za przestępstwa polityczne. Protokół zawiera także dodatkowe postanowienia, zgodnie z którymi nie może nastąpić ekstradycja. Polska jest również stroną drugiego protokołu dodatkowego, który wprowadza zmiany do Konwencji o ekstradycji, w szczególności dotyczące włączenia przestępstw skarbowych jako możliwej podstawy ekstradycji. Dodatkowo protokół wprowadza regulacje dotyczące wyrokowania pod nieobecność oraz amnestii.

Polska podpisała w 2011 r. trzeci protokół dodatkowy, uzupełniający Konwencję o procedury ułatwiające i przyspieszające procedurę ekstradycji w przypadku, gdy dana osoba zwraca się o ekstradycję. W 2012 r. Polska podpisała czwarty protokół, uzupełniający i zmieniający Konwencję o ekstradycji w celu przystosowania jej do współczesnych potrzeb.

Polska nie ratyfikowała trzeciego i czwartego protokołu.

2. Europejska Konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych z dnia 20 kwietnia 1959 r.

Państwa – strony Konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych zobowiązują się wzajemnie do udzielania sobie możliwie najszerszej pomocy prawnej w sprawach o przestępstwa, których ściganie należy do właściwości organów sądowych jednej ze Stron. Konwencja przewiduje możliwość odmowy udzielenia pomocy prawnej w sytuacji, gdy wniosek dotyczy przestępstw, uważanych przez stronę wezwaną za przestępstwa polityczne lub gdy strona wezwana uzna, że wykonanie wniosku mogłoby naruszyć podstawowe interesy państwa.

Polska jest stroną Konwencji, złożyła zastrzeżenia do art. 7.3, 13, 15.2, 15.6, 16.2 oraz 24⁽⁷⁸⁾.

76. Oświadczenia dostępne pod adresem:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=024&CM=8&DF=31/10/2013&CL=ENG&VL=1>

77. Decyzja Ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (Dz. U. L 190 z 18.7.2002, str. 1).

78. Zastrzeżenia dostępne pod adresem:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=030&CM=8&DF=31/10/2013&CL=ENG&VL=1>

Polska zastrzegła możliwość wykonania wniosków rekwizycyjnych dotyczących przeszukania lub zajęcia przedmiotów od spełnienia warunków wymienionych w artykule 5 ust. 1 (a), (b) i (c) Konwencji. Do art. 7 ust. 3 Konwencji: Doręczenia we-

Konwencja została uzupełniona o dwa protokoły dodatkowe z 1982 r. oraz 2004 r., które zostały ratyfikowane przez Polskę. Pierwszy protokół wycofuje możliwość odmówienia udzielenia pomocy tylko ze względu na to, że przestępstwo jest uznane przez stronę za przestępstwo podatkowe. Protokół zwiększa współpracę międzynarodową w zakresie wymiany dokumentów dotyczących wymierzenia kary, a także w zakresie wymiany rejestrów sądowych. Drugi protokół zwiększa możliwości reagowania na transgraniczną przestępczość w świetle politycznych i społecznych zmian w Europie oraz rozwoju technologicznego. Do drugiego protokołu Polska złożyła zastrzeżenia⁽⁷⁹⁾.

3. Europejska konwencja o międzynarodowej ważności wyroków karnych z dnia 28 maja 1970 r.

Konwencja o międzynarodowej ważności wyroków karnych ustanawia prawo dla państw – stron wykonania sankcji nałożonej w innym państwie. Polska nie podpisała Konwencji.

4. Europejska Konwencja o przekazywaniu ścigania w sprawach karnych z dnia 15 maja 1972 r.

Na podstawie Konwencji o przekazywaniu ścigania w sprawach karnych każda strona może zwrócić się do innej strony Konwencji o rozpoczęcie postępowania przeciwko podejrzanemu osobie. Umowa określa warunki dopuszczalności takich wniosków, a także umożliwia odmowę tylko w ściśle określonych przypadkach (przestępstwo ma polityczny charakter albo prośba została skierowana z powodu rasy, religii lub narodowości). Polska nie podpisała Konwencji.

5. Europejska Konwencja o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości z dnia 25 stycznia 1974 r.

Celem Konwencji o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości jest zapewnienie, że karanie przestępstw przeciwko ludzkości oraz najpoważniejszych naruszeń praw i zwyczajów wojennych nie będzie podlegało ograniczeniom. Konwencja została otwarta do podpisu w 1974 r., a weszła w życie w dniu 27 czerwca 2003 r. Do tej pory podpisało ją 8 państw, a ratyfikowało 7. Polska nie podpisała

zwania można odmówić, jeżeli do daty stawiennictwa pozostaje mniej niż 30 dni. Do art. 13 Konwencji: Przekazywane będą jedynie informacje podlegające ujawnieniu w Centralnym Rejestrze Skazanych. Do art. 15 ust. 2 i 6 Konwencji: W każdym przypadku bezpośredniego przekazywania wniosków do organów sądowych kopię wniosku kieruje się do Ministerstwa Sprawiedliwości. Do art. 16 ust. 2 Konwencji: Do wniosków i innych przekazywanych dokumentów należy załączyć ich tłumaczenie na język polski lub jeden z języków urzędowych Rady Europy; tłumaczenia dokumentów podlegających doręczeniu nie są wymagane, jeżeli doręczenie ma nastąpić przez zwykłe oddanie, w innym przypadku powinny być one tłumaczone na język polski, jeżeli adresat jest obywatelem polskim lub ma w Polsce stałe miejsce zamieszkania. Do art. 24 Konwencji: Dla celów niniejszej Konwencji za organy sądowe uważa się także organy prokuratury.

Zastrzeżenia są dostępne pod adresem: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=182&CM=8&DF=31/10/2013&CL=ENG&VL=1>

79. Zastrzeżenia są dostępne pod adresem:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=182&CM=8&DF=31/10/2013&CL=ENG&VL=1>

Polska zastrzegła sobie prawo nie wykonywania wniosków dotyczących obserwacji transgranicznej (art. 17). Polska oświadczyła, że zastrzega sobie prawo poddania wykonania wniosków o pomoc prawną następującym warunkom: Wnioski obce o pomoc prawną dotyczące przesłuchania świadków lub biegłych w formie wideokonferencji lub konferencji telefonicznej powinny być przesyłane za pośrednictwem polskiego Ministerstwa Sprawiedliwości (art. 4 ust. 8d). Polska oświadczyła, iż nie zamierza wykorzystywać możliwości przesłuchiwanie podejrzanego lub oskarżonego w formie wideokonferencji (art. 9 ust. 8). Polska oświadczyła, że może odmówić wykonania wniosku w przedmiocie tymczasowego przekazania, jeżeli osoba pozbawiona wolności w państwie wzywającym nie wyraża na nie zgody. Polska oświadczyła, iż organem właściwym dla wykonania wniosków określonych w tych artykułach jest Komendant Główny Policji.

Konwencji.

6. Europejska Konwencja o zwalczaniu terroryzmu z dnia 27 stycznia 1977 r.

Konwencja o zwalczaniu terroryzmu została podpisana w zamiarze podjęcia skutecznych działań, w celu zapewnienia, by sprawcy aktów terroryzmu nie uniknęli ścigania i kary. Środkiem pozwalającym osiągnąć ten cel ma być ekstradycja. Co ważne, usiłowanie popełnienia przestępstwa, jak również współdziałanie czy pomocnictwo osobie, która popełnia takie przestępstwo lub usiłuje je popełnić są czynami umożliwiającymi ekstradycję. Konwencja ustanawia mechanizm monitorujący jej wdrażanie: Europejski Komitet Problematyki Przestępczości Rady Europy.

Polska jest stroną Konwencji od 1996 r. Polska jest także stroną protokołu zmieniającego, który poszerza listę przestępstw w celu uwzględnienia wszystkich przestępstw opisanych w traktatach Narodów Zjednoczonych oraz wprowadza uproszczoną procedurę dodawania nowych przestępstw w przyszłości. Protokół wejdzie w życie dopiero po ratyfikacji przez wszystkie państwa – strony Konwencji.

7. Europejska Konwencja o przekazywaniu osób skazanych z dnia 21 marca 1983 r.

Konwencja o przekazywaniu osób skazanych wprowadza możliwość odbycia kary w kraju pochodzenia. Przekazanie wymaga zgody obu państw oraz zgody skazanego. Konwencja ustanawia także sposób wykonania wyroku w państwie przekazania, przewidując zakaz zmiany kary pozbawienia wolności na grzywnę oraz nakaz uwzględnienia odbytej już kary. Kara nie może być dłuższa lub dotkliwsza niż była w kraju przekazującym.

Polska jest stroną Konwencji o przekazywaniu osób skazanych od 1994 r. Polska ratyfikowała także protokół dodatkowy z 2000 r., który wprowadza dodatkowe procedury przejęcia wykonania kary w przypadku uciekinierów oraz osób mających zakaz przebywania na terytorium państwa skazania.

8. Konwencja o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa z dnia 8 listopada 1990 r.

Celem Konwencji o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa jest stworzenie międzynarodowej współpracy i wsparcia w prowadzeniu postępowań o popełnienie tych przestępstw oraz wprowadzenie podobnie efektywnych mechanizmów nawet w braku pełnej harmonii legislacyjnej.

Polska ratyfikowała Konwencję, składając m.in. oświadczenie⁽⁸⁰⁾, że dostarczone w wykonaniu wniosku złożonego na podstawie przepisów rozdziału III Konwencji infor-

80. Oświadczenie dostępne pod adresem:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=141&CM=8&DF=31/10/2013&CL=ENG&VL=1>

Zgodnie z art. 23 ust. 1, głównym organem jest Ministerstwo Sprawiedliwości RP, Al. Ujazdowskie 11, 00-950 Warszawa. Polska na podstawie art. 25 ust. 3 Konwencji oświadczyła, że wnioski i dokumenty kierowane do jej organów na podstawie rozdziału III Konwencji powinny być składane wraz z tłumaczeniem ich na język polski bądź jeden z oficjalnych języków Rady Europy. Polska na podstawie art. 21 ustęp 2 (b) oświadczyła, że sposoby doręczenia przewidziane w art. 21 ust 2 mogą być stosowane na jej terytorium jedynie w takim zakresie, w jakim przewidziane są w odpowiednich umowach międzynarodowych dotyczących pomocy prawnej łączących Rzeczpospolitą Polską ze Stroną przesyłającą dokument sądowy. Polska na podstawie art. 32 ust. 2 oświadczyła, że dostarczone w wykonaniu wniosku złożonego na podstawie przepisów rozdziału III konwencji informacje i dowody mogą być wykorzystywane dla celów innego postępowania niż wymienione we wniosku jedynie za jej zgodą.

macje i dowody mogą być wykorzystywane dla celów innego postępowania niż wymienione we wniosku jedynie za jej zgodą.

9. Prawnokarna Konwencja o korupcji z dnia 27 stycznia 1999 r.

Konwencja o korupcji jest instrumentem, który ma koordynować kryminalizację praktyk korupcyjnych. Wdrażanie postanowień jest monitorowane przez Grupę państw przeciwko korupcji (Group of States Against Corruption – GRECO), która funkcjonuje od dnia 1 maja 1999 r.

Polska jest stroną Konwencji, a jako organy do kierowania wniosków wskazała Ministerstwo Sprawiedliwości (postępowanie karne) oraz Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (postępowania inne niż karne, prowadzone przeciwko osobom prawnym, w celu ustalenia odpowiedzialności lub nałożenia sankcji na osobę prawną za przekupstwo osoby pełniącej funkcje publiczne).

W 2005 r. wszedł w życie protokół dodatkowy do Konwencji o korupcji, który rozszerza działanie jej przepisów na arbitrów oraz członków ławy przysięgłych, dopełniając tym samym ochronę organów sądowych przed korupcją. Polska podpisała protokół w 2011 r., jednak go nie ratyfikowała.

10. Konwencja o cyberprzestępczości z dnia 23 listopada 2001 r.

Konwencja Rady Europy o cyberprzestępczości jest pierwszym międzynarodowym aktem prawnym poświęconym przeciwdziałaniu przestępstwom związanym z wykorzystaniem Internetu. Zwalcza np. łamanie praw autorskich, oszustwa komputerowe, pornografię dziecięcą i naruszenia bezpieczeństwa Internetu. Powstała w kontekście rosnącego znaczenia wspólnych działań państw podejmowanych na rzecz poprawy bezpieczeństwa w przestrzeni wirtualnej, która stała się narzędziem coraz powszechniej wykorzystywanym przez przestępców. Konwencja przewiduje procedurę rozstrzygania sporów, a także konsultacji między Stronami.

Polska podpisała w 2001 r. Konwencję o cyberprzestępczości. Polska podpisała także w 2003 r. protokół dodatkowy do Konwencji, rozszerzający jej działanie na przestępstwa na tle rasistowskim lub ksenofobicznym. Rzecznik Praw Obywatelskich 12 września 2008 r. wystąpił do Ministerstwa Sprawiedliwości z pytaniem o stan prac legislacyjnych zmierzających do ratyfikacji Konwencji⁸¹⁾. Kolejne dwa wystąpienia zostały w tej sprawie skierowane do Ministra Sprawiedliwości 26 stycznia 2010 r. oraz 26 czerwca 2012 r. Z odpowiedzi Ministra z dnia 5 lipca 2012 r. wynika, że stan prac nad ratyfikacją Konwencji i protokołu jest zaawansowany, jednakże nadal dokumenty te nie zostały ratyfikowane.

11. Konwencja Rady Europy o zapobieganiu terroryzmowi z dnia 16 maja 2005 r.

Rada Europy ustanowiła Konwencję o zapobieganiu terroryzmowi w celu zwiększenia efektywności istniejących międzynarodowych postanowień o zwalczaniu terroryzmu. Ponadto, Konwencja zawiera postanowienia dotyczące ochrony oraz kompensacji ofiar terroryzmu.

Polska jest stroną Konwencji od 2008 r.

81. Wystąpienie RPO do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości z dnia 12 września 2008 r. (RPO-595750).

12. Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi z dnia 16 maja 2005 r.

Konwencja w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi stanowi pierwszy europejski instrument międzynarodowy dotyczący handlu ludźmi. Koncentruje się na ochronie ofiar handlu ludźmi i zapewnieniu ich praw. Jej celem jest również zapobieganie handlowi ludźmi i ściganie sprawców. Przewiduje niezależny mechanizm monitorujący realizację przez państwa obowiązków wynikających z Konwencji.

Polska jest stroną Konwencji. Zgodnie ze złożonym zastrzeżeniem⁽⁸²⁾, w odniesieniu do art. 31.1(d) Konwencji, zakres jurysdykcji wobec każdego czynu uznanego za przestępstwo zgodnie z Konwencją, gdy przestępstwo zostało popełnione przez bezpaństwowca, który posiada swoje zwykłe miejsce zamieszkania na terytorium Polski, ustanowiony będzie w odniesieniu do czynów zagrożonych karą przekraczającą 2 lata pozbawienia wolności według polskiej ustawy karnej, jeżeli sprawca przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i nie postanowiono go wydać.

13. Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu z dnia 16 maja 2005 r.

Strony Konwencji o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu w celu realizacji jej postanowień, przyjmą środki ustawodawcze i inne, konieczne dla umożliwienia im konfiskaty dochodów lub mienia, których wartość odpowiada wartości dochodów lub mienia, pochodzących z przestępstwa prania pieniędzy. Państwa podejmą podobne środki w celu zidentyfikowania, śledzenia, zamrażania lub zajmowania mienia, które podlega konfiskacie. Mechanizmem monitorującym realizację postanowień Konwencji jest Komitet Ekspertów ds. Oceny Środków Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy i Finansowaniu Terroryzmu (MONEYVAL).

Polska ratyfikowała Konwencję, oświadczając jednocześnie⁽⁸³⁾, że nie będzie stosowała następujących postanowień: art. 3.4⁽⁸⁴⁾ oraz art. 9.6⁽⁸⁵⁾, a także, że dostarczone

82. Zastrzeżenie dostępne pod adresem:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=197&CM=8&DF=31/10/2013&CL=ENG&VL=1>

Zgodnie z art. 31 ust. 2 Konwencji Polska zastrzegła, że w odniesieniu do art. 31 ust. 1 (d) Konwencji, zakres jurysdykcji wobec każdego czynu uznanego za przestępstwo zgodnie z Konwencją, gdy przestępstwo zostało popełnione przez bezpaństwowca, który posiada swoje zwykłe miejsce zamieszkania na terytorium Polski, ustanowiony będzie w odniesieniu do czynów zagrożonych karą przekraczającą 2 lata pozbawienia wolności według polskiej ustawy karnej, jeżeli sprawca przebywa na terytorium Polski i nie postanowiono go wydać.

Polska zwróciła uwagę, że efektywna realizacja zobowiązań Stron wynikających z art. 25 Konwencji wymaga ustanowienia skutecznych międzynarodowych mechanizmów prawnych i technicznych, dotyczących wymiany informacji na temat wydanych przez inną Stronę wyroków w związku z popełnieniem czynów uznanych za przestępstwo zgodnie z niniejszą Konwencją.

83. Oświadczenia dostępne pod adresem:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=196&CM=8&DF=31/10/2013&CL=ENG&VL=1>

Polska oświadczyła, że art. 3 ust. 4 oraz art. 9 ust. 6 nie będą stosowane. Polska oświadczyła także, że sposoby doręczania przewidziane w art. 31 ust. 2 Konwencji mogą być stosowane na jej obszarze jedynie w takim zakresie, w jakim przewidziane są w odpowiednich umowach międzynarodowych dotyczących pomocy prawnej łączących Rzeczpospolitą Polską ze Stroną przesyłającą dokument sądowy. Polska oświadczyła, że wnioski i dokumenty kierowane do jej organów na podstawie rozdziału IV Konwencji powinny być składane wraz z tłumaczeniem na język polski bądź jeden z oficjalnych języków Rady Europy. Polska oświadczyła, że dostarczone w wykonaniu wniosku złożonego na podstawie rozdziału IV Konwencji informacje i dowody mogą być wykorzystane dla celów innego postępowania niż wymienione we wniosku jedynie za jej zgodą.

84. Art. 3 ust. 4: Każda Strona przyjmie środki ustawodawcze i inne, konieczne do wymagania, aby w przypadku poważnego przestępstwa lub przestępstw, zgodnie z przepisami prawa krajowego, sprawca wykazywał źródło pochodzenia zakwestionowanych dochodów lub innego mienia podlegającego konfiskacie w zakresie, w jakim wymóg ten jest zgodny z zasadami jej prawa krajowego.

85. Art. 9 ust. 6: Każda Strona zapewni, że wyrok skazujący za pranie pieniędzy zgodnie z niniejszym artykułem jest możliwy

w wykonaniu wniosku złożonego na podstawie rozdziału IV Konwencji informacje i dowody mogą być wykorzystane dla celów innego postępowania niż wymienione we wniosku jedynie za jej zgodą.

14. Konwencja Rady Europy o podrabianiu produktów leczniczych oraz podobnych przestępstw wiążących się z zagrożeniami dla zdrowia publicznego z dnia 28 października 2011 r.

Konwencja Rady Europy dotycząca podrabiania produktów leczniczych oraz podobnych przestępstw wiążących się z zagrożeniami dla zdrowia publicznego została otwarta do podpisu w 2011 r. a wejdzie w życie po ratyfikacji przez 5 państw, w tym 3 państwa Rady Europy (do tej pory podpisało ją 21 państw, a ratyfikowały 2). Jest to pierwsza Konwencja, która tworzy mechanizmy mające przeciwdziałać fałszowaniu leków i innym przestępstwom związanym ze zdrowiem publicznym. Umowa zapewnia legalne ramy dla krajowej i ponadnarodowej współpracy w ramach różnych sektorów administracji publicznej, a także reguluje środki prewencyjne, które zastosowane mogą być zarówno przez sektor publiczny jak i prywatny, a także programy ochrony ofiar przestępstw i świadków. Ważnym aspektem umowy jest też powołanie ciała monitorującego wdrażanie w życie postanowień Konwencji przez sygnatariuszy.

Polska nie podpisała Konwencji.

w przypadku, gdy zostało udowodnione, że mienie, stanowiące przedmiot ust. 1 (a) lub (b) niniejszego artykułu, pochodzi z przestępstwa bazowego, bez konieczności szczegółowego ustalania, jakie to było przestępstwo.

ROZDZIAŁ IV

ZALECENIA RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, listopad 2013

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Rozdział IV

Zalecenia Rzecznika Praw Obywatelskich:

Poniżej przedstawiamy przygotowane w formie skondensowanej – ale miejmy nadzieję czytelnej dla decydentów – najważniejsze zalecenia RPO wynikające z naszej analizy:

- Opracowanie wieloletniego, jasnego planu działania w zakresie związywania się przez Polskę kolejnymi umowami międzynarodowymi mającymi znaczenie dla ochrony praw człowieka;
- Podpisanie umów międzynarodowych mających istotne znaczenie dla ochrony praw człowieka we współczesnej Europie, w których mamy niezrozumiałe zaległości;
- Zakończenie procesu ratyfikacji umów międzynarodowych, które Polska podpisała, a których nieratyfikowanie stanowi przeszkodę w zapewnieniu odpowiedniego poziomu przestrzegania praw podstawowych w Polsce;
- Opracowanie wieloletnich planów działań („map drogowych”) na rzecz skutecznej implementacji zarówno podpisanych, a nie ratyfikowanych, konwencji międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka, jak i konwencji ratyfikowanych, w przypadku których nadal konieczne jest podjęcie działań legislacyjnych i praktycznych na rzecz ich pełnego wdrożenia;
- Wykorzystanie pełnego potencjału organów władzy publicznej, współpracy międzynarodowej, a także efektu synergii tej współpracy;
- Efektywne partnerstwo wobec środowisk społeczeństwa obywatelskiego oraz zaplecza eksperckiego dla skutecznej realizacji polityki publicznej w zakresie ochrony praw człowieka.

